

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

66999

175

66694

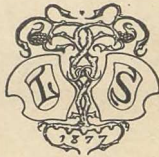
66694

IB 98

17 skt

DEN STORE CEMENTPROCES

Dokumenter, der har været forelagt Sø- og Handelsretten og Højesteret i Sagen mellem de danske Cementfabriker og Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, samt Sø- og Handelsrettens Dom af 12. Maj 1914 og Højesterets Dom af 12. Febr. 1915.

KØBENHAVN 1915
LEHMANN & STAGE

J. COHENS BOGTRYKKERIER
(GEORG A. BACH)

Som det vil fremgaa af de følgende Dokumenter, har Processen mellem de danske Cementfabriker og Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger sin Oprindelse derfra, at der mellem de to Parter i Begyndelsen af Aaret 1910 blev oprettet en Kontrakt — der iøvrigt i det hele og store blot var en Fornyelse af tidligere eksisterende fra Aar til andet afsluttede Overenskomster — gældende for 5 Aar, i hvilken fandtes den Bestemmelse, at Fællesforeningen ikke i Kontraktens Løbetid hverken selv maatte paabegynde Anlæg af nogen Cementfabrik eller indirekte eller direkte interessere sig i saadant Foretagende. Kort efter Kontraktens Afslutning begyndte imidlertid, støttet af Fællesforeningens Formand, en Agitation blandt de Brugsforeninger, der købte Cement, paa det Tidspunkt c. 400 i Tallet, og denne Agitation førte til, at der væsentlig paa Grundlag af Brugsforeningernes Tilslutning i Slutningen af Aaret 1911 startedes Dansk Andels-Cementfabrik, der traadte i Virksomhed i Sommeren 1913. Cementfabrikerne, der straks havde taget Forbehold overfor Brugsforeningernes Brud paa den indgaaede Kontrakt, foretog sig ikke noget, før de saa, at den retsstridige Fabrik virkelig var kommet igang, men bestemte sig saa til ved Retssag at faa konstateret Fællesforeningens kontraktstridige Adfærd, og paa deres Vegne udtog Overretssagfører N. P. Arnstedt den 1ste Februar 1914 til

Sø- og Handelsretten i København

følgende

Stævning og Klage:

Ved Skrivelse af 13de November 1906 fra Ingeniør Poul Larsen som befuldmægtiget for de da eksisterende danske Cementfabriker: „Cimbria“, „Dania“, „Aalborg“, „Danmark“ og „Norden“ til Fæl-

lesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, hvoraf Kopi fremlægges som Bilag 1, indlededes et Kontraktforhold mellem Cementfabrikerne

Bilag 1.

Skrivelse (13. Novbr. 1906) fra Ingeniør Poul Larsen til Fællesforeningen.

I Henhold til en Samtale med Deres Herrer Direktører forleden Dag paa Mødet i Handelsbanken tillader jeg mig hermed at sende Dem en nærmere Redegørelse for Tanken med den Ordning, som Cementfabrikerne havde tænkt sig at foreslaa Brugsforeningerne som fremtidig Ordning, forløbig for Aaret 1907.

Jeg maa her forudskikke den Bemærkning, at Cement efter Varens Karakter som værende af forholdsvis ringe Værdi, medens Vægten er overmaade stor — Vægtfylden er over 3 — i Forbindelse med Danmarks geografiske Ejendommeligheder gør det umuligt at fremskaffe nogenlunde ensartede Forhold paa hele det danske Marked, med mindre man gaar ud fra en ensartet cif-Pris i saa at sige alle danske Havne. Hvis man gik over til at sælge Cementen fob. ved Fabrikerne, vilde det være ganske umuligt at undgaa en grænseløs Forvirring i hele denne Forretning, thi Fragten spiller paa Grund af Varens Vægt og ringe Pris en overordentlig stor Rolle i Forhold til Fabrikationsprisen, og det vil derfor ikke kunne undgaas, at fob-Salg vil medføre betydelige Prisdifferencer for Forbrugerne paa de forskellige Steder i Landet.

Det er derfor cif-Salget, som danner det eneste brugelige Grundlag, naar der skal opnaas nogenlunde ensartede og rolige Forhold her i Danmark, og paa Bevarelsen af cif-Salget hviler da ogsaa den Ordning, som Cementfabrikerne havde tænkt sig at kunne slutte med Brugsforeningerne.

Som det vil være Dem bekendt, foregaar Salget af Cement med en fast Grundpris, som er omtrent ens for alle danske Kystbyer, og paa denne Grundpris ydes der Køberne en Rabat, som efter det købte Aarskvantum, f. Eks. 1000—15,000 Tdr., varierer fra eksempelvis 10—40 Øre pr. Td. Cementen sælges nu som Regel af hver Fabrik til en enkelt Forhandler i hver By, og denne Forhandler skulde ved sit Videresalg være bunden til den samme Bonusskala, som gælder mellem ham og Fabrikerne. Hvis han saaledes aftager et Kvantum Cement af f. Eks. 13,000 Tdr fra vedkommende Fabrik, og heraf igen sælger 3000 Tdr til en enkelt Kunde, kan denne Kunde forlange den samme Bonus f. Eks. 20 Øre, som han ved at købe direkte fra Fabriken vilde opnaa hos denne paa det samme Kvantum.

Naar nu denne Ordning fastholdes ogsaa for Brugsforeningernes Vedkommende, saa maatte de lokale Brugsforeninger købe deres Forbrug hos vedkommende Købmand, som altsaa vil kunne sælge til Brugsforeningerne fra sit Lager i saa smaa Kvantiteter, som Vedkommende maatte blive enige om. Naar den lokale Brugsforening i Løbet af Aaret paa denne Maade havde købt ialt f. Eks. 3000 Tdr., skulde den herpaa af Købmanden have samme Rabat, som Brugsforeningen vilde have kunnet faa af det samme Kvantum ved at købe direkte hos Fabrikerne. Købmanden vil paa sin Side have den Fordel ved at handle med Brugsforeningen, at hans Omsætning bliver større, saa at han for sit samlede Forbrug opnaar en større Bonus, f. Eks. op til 40 Øre.

og Brugsforeningerne ang. disses Køb af Cement, der har bestaaet i Principet uforandret fra og med Aaret 1907 til Dato, og som ifølge 5-aarig Overenskomst af 1910—11 er gældende endnu i 2 Aar til Udløbet af Aaret 1915. Grunden til, at Cementfabrikerne var villige til at indgaa paa den i ovennævnte Brev foreslaaede Ordning, var den, at Cementfabrikerne ønskede at fjerne Muligheden for, at Fællesforeningen ved at gøre et samlet Indkøb i Udlandet af hele Brugsforeningernes Forbrug — dengang ca. 50,000 Tønder aarlig — eventuelt vilde kunne opnaa billigere Pris, end den, de enkelte Brugsforeninger kunde skaffe sig ved at købe deres Cement hos de stedlige Købmænd. Fællesforeningen paa sin Side ønskede, hvis Brugsforeningerne vedblivende skulde føre dansk Cement, at faa en fremfor alle andre begunstiget Stilling som direkte Køber hos Fabrikerne. Da Cementfabrikerne nødigt saa, at der indførtes en saa stor samlet Post Cement fra Udlandet, og heller ikke vilde fravige

Tilbage bliver da de samlede Brugsforeningers Forlangende om at blive lige saa gunstigt stillede som de største Aftagere, og denne Side af Sagen har Cementfabrikerne tænkt sig kunde ordnes derved, at de lokale Brugsforeninger meddeler Fællesforeningen ved Aarets Slutning, hvor store samlede Kvantiteter de har indkøbt fra de lokale Købmænd. Derefter skulde vedkommende Cementfabrik direkte afregne med Fællesforeningen og godskrive denne en saa stor Bonus ved Aarets Slutning, at der for Brugsforeningernes samlede Forbrug ydes den højeste Bonus, som de største Forbrugere ellers opnaar, altsaa f. Eks. 40 Øre, med Fradrag af den Bonus, som de enkelte lokale Brugsforeninger skulde sikre sig fra de lokale Købmænd ved Købet fra disse.

Paa denne Maade synes alle Interesser at maatte kunne tilfredsstilles, men Ordningen medfører for Cementfabrikerne naturligvis det Tab at de kommer til at betale dobbelt Bonus for Brugsforeningernes Forbrug. Paa den anden Side opnaas ved denne Ordning, at Købmændenes Interesser værnes, forsaavidt dette er muligt, og at der forhaabentlig undgaas en Priskamp overfor nye opstaaende Fabriker med alle de deraf uundgaeligt følgende Tab for alle Parter.

Til Gengæld maatte Brugsforeningerne naturligvis forpligte sig til at dække deres Forbrug af Cement fra de danske Fabriker, under Forudsætning af, at disses Priser ikke var væsentlig højere end de udenlandske Fabrikers Priser paa dansk Marked, og forhaabentlig kan der i de lokale Købmænds Interesse træffes en saadan Ordning, at en hidsig Priskamp mellem de lokale Smaahandlende og de lokale smaa Brugsforeninger undgaas.

Den ved en saadan Ordning for Brugsforeningerne indvundne Avance skulde da komme Interessenterne til Gode gennem deres Andel i Brugsforeningernes samlede Overskud, men derimod ikke komme til Syne i Detailpriser paa Cementen.

Jeg beder Dem nu venligst tage denne Redegørelse under nærmere Overvejelse ...

Principet om kun at sælge til Købmændene, foreslog man, at Fællesforeningen som saadan, hvad Priserne angaar, blev stillet i Relation til Cementfabrikerne paa samme Maade som en Købmand, og altsaa fik den Bonus — fra 10 til 40 Øre pr. Tønde — der ifølge de da-gældende Regler for Cementhandelen, der, saaledes som det nærmere udvikles i det fremlagte Brev, var „Cif“ Handel med væsentlig ensartede Priser over hele Landet, ydedes Købmænd i Forhold til det Parti, de aftog. Salget til de enkelte Brugsforeninger skulde altsaa vedblivende gaa gennem Købmændene, der derfor fik deres gennem Aftale fastsatte Bonus. Den enkelte Brugsforening skulde af vedkommende Købmand kræve den Bonus, der tilkom den i Forhold til det købte Partis Størrelse, og ved Aarets Slutning godtgjortes der Fællesforeningen Differencen mellem den Bonus, de enkelte Brugsforeninger i Forhold til de af dem købte — mindre — Partiers Størrelse havde opnaaet hos Købmændene, og den Bonus, der vilde være tilfaldet en Køber, der ved et enkelt Køb havde købt hele det af Brugsforeningerne i Aarets Løb forbrugte Kvantum. Cementfabrikerne vilde med andre Ord efter dette Forslag komme til delvis at yde Salgsbonus 2 Gange for den af Brugsforeningerne aftagne Cement, og Fællesforeningen vilde faa den særlige Fordel at kunne købe Cement til Levering hvorsomhelst i Landet og deraf faa Bonus som for eet enkelt samlet Køb, medens ingen Købmand kunde købe til Levering andre Steder end i sin egen Toldkreds. Ved Skrivelse af 15de December 1906 erklærede Fællesforeningen, at den i Principet var enig i det fremsatte Forslag (Bilag 2), og i Skrivelse af 19de Januar 1907 bekræftede Ingeniør Larsen paa samtlige Fabrikers

Bilag 2.

Skrivelse (15. Decbr. 1906) fra Fællesforeningen til Bankdirektør Damm.

Vi beder Dem ... undskylde, at vi først i Dag giver Dem Svar paa Deres Spørgsmaal om vor Stilling til det af Dem og Hr. Ingeniør Larsen givne Forslag om vort Køb af Cement for kommende Aar.

Paa vort sidste Bestyrelsesmøde den 3dje ds. blev Sagen forelagt, og Resultatet af Forhandlingen blev denne, at vi i Princippet er enig med Dem om Forslaget.

Saa snart som de nærmere Bestemmelser om Priser og Rabat paa Cement for Aaret 1907 er fastsatte, venter vi saa at faa nærmere Besked fra Dem, og vi maa jo ogsaa have en Konference om, hvorledes vi nærmere skal ordne den tekniske Side af Sagen, hvorved vi bl. a. forstaar i hvilke Byer og hos hvem Cementen skal have, Faktureringen af den o. s. v.

Vegne den med Fællesforeningen i alt væsentligt paa Brevet af 13de November 1906 baserede Ordning (Bilag 3) og betoner udtrykkeligt, hvad allerede var berørt i den første Skrivelse, at

„Brugsforeningerne forpligter sig altsaa under den stedfundne Ordning til at tage hele deres Forbrug af Cement fra de 5 danske Cementfabriker:

Aalborg Portland-Cement Fabrik,
Cementfabriken „Cimbria“,
Cementfabriken „Dania“,
Portland-Cementfabriken „Danmark“ og
Portland-Cementfabriken „Norden“.

Ved Skrivelse af 23de Januar 1907 (Bilag 4) stadfæstede Fællesforeningen Overenskomsten om „Levering af Cement til

Bilag 3.

Skrivelse (19. Januar 1907) fra Ingeniør Larsen til Fællesforeningen.

Hermed tillader jeg mig at sende Dem de ønskede 1200 Expl. af de fælles Salgs- og Leveringsbetingelser samt 50 Expl. af Slutsedlerne.

Jeg tillader mig ... paa samtlige Cementfabrikers Vegne at bekræfte den mellem Fællesbrugsforeningen og de danske Cementfabriker truffne Ordning, som i alt væsentlig er baseret paa min Skrivelse til Dem af 15de Novbr. 1906.

Brugsforeningerne forpligter sig altsaa under den stedfundne Ordning til at tage hele deres Forbrug af Cement fra de 5 danske Cementfabriker:

Det er naturligvis en Forudsætning, at de lokale Brugsforeninger ved deres Indkøb forlanger og erholder den Bonus, som svarer til deres Indkøb, og Fabrikerne er ikke forpligtede til at tilsvare Fællesbrugsforeningen en større Bonus ved Aarets Slutning end Forskellen mellem den højeste Bonus og den Bonus, de enkelte Brugsforeninger kan og skal betinge sig hos de respektive Købmænd.

Jeg beder Dem nu være saa venlig at bekræfte vor Aftale skriftligt saa at der ikke senere kan indtræde nogen Misforstaaelse.

Bilag 4.

Skrivelse (23. Januar 1907) fra Fællesforeningen til Ingeniør Larsen.

Vi modtog ... Deres ... Skrivelse af 19de ds. om vor Overenskomst med nævnte Cementfabriker og os om Levering af Cement til Brugsforeningerne i indeværende Aar.

Vi stadfæster herved at være indforstaaet med Ordlyden af nævnte Skrivelse og betragter altsaa hermed Sagen som værende i Orden.

Brugsforeningerne“ og erklærede sig indforstaaet med Ordlyden“ af Skrivelsen af 19de Januar 1907.

Herved var indgaaet en Overenskomst, dog kun gældende for Jylland og Fyn, hvorved Brugsforeningerne som saadanne stilledes gunstigere end alle andre Købere af dansk Cement, og i Henhold til hvilken Fællesforeningen paa Brugsforeningernes Vegne for Aarene 1907—1912 har oppebaaret i extra Bonus et Beløb af 113,437 Kr. 33 Øre, medens de enkelte Brugsforeninger hver for sig har oppebaaret i Bonus fra Købmændene i Forhold til de aftagne Kvanta mindst lige saa stort et Beløb. Den Fællesforeningen for Aaret 1913 tilkommende Bonus er endnu ikke gjort op. Til Gengæld for disse betydelige pekuniære Ofre fra Fabrikernes Side, sikrede disse sig altsaa, at Brugsforeningerne var forpligtede til at aftage hele deres Forbrug af Cement hos de danske Fabriker til de til enhver Tid noterede Priser, paa hvis Fastsættelse Brugsforeningerne ingen Indflydelse havde.

Overenskomsten fornyedes paa samme Betingelser for Aaret 1908. I dette Aar startedes Fabriken „Kongsdal“ paa et fra de andre Fabrikers forskelligt Salgsprincip, nemlig beregnet paa at skulle yde en Kreds af Forbrugere en særlig Fordel gennem Andel i det forventede Overskud. Efter nogen Priskamp med de gamle Fabriker, der mente deres Existens truet, hvis et saadant Salgsprincip gennemførtes, blev dette opgivet af „Kongsdal“, og ved Skrivelse af 5te Februar 1909 (Bilag 5) blev det samtidig med at Overenskom-

Bilag 5.

Skrivelse (5. Februar 1909) fra Ingeniør Larsen til Fællesforeningen.

Hermed tillader jeg mig at bekræfte den mellem Deres Herrer Direktører Petersen og Christensen og Undertegnede paa de danske Cementfabrikers Vegne afsluttede Overenskomst, som i Hovedsagen slutter sig til de for Aarene 1907 og 1908 gældende Bestemmelser.

Jeg tillader mig at bemærke, at Cementfabriken Kongsdal ved Overenskomst af 3dje Februar har forpligtet sig til for Fremtiden at holde Priser og Betingelser med de andre Fabriker, og at Kongsdal som Følge heraf er ligestillet med de andre Fabriker med Hensyn til Salg til Brugsforeningerne saavel som til andre Kunder.

Det er naturligvis en Betingelse, at Brugsforeningerne som hidtil forpligter sig til at tage hele deres Forbrug af Cement fra de danske Fabriker.

sten blev fornyet for Aaret 1909, meddelt Fællesforeningen, at „Kongsdal“ nu var ligestillet med de andre Fabriker med Hensyn til „Salg til Brugsforeningerne“. Det gentages udtrykkelig i denne Skrivelse, at: „Det er naturligvis en Betingelse, at Brugsforeningerne som hidtil forpligter sig til at tage hele deres Forbrug af Cement fra de danske Fabriker*).

Fællesforeningen paa Brugsforeningernes Vegne begyndte nu stærkere at urgere det stadig nærede Ønske om, at Salgsoverenskomsten skulde udvides til ogsaa at omfatte Sjælland med omliggende Øer. Dette modsatte Købmændene paa disse Øer sig imidlertid. Da derfor Fællesforeningen i Skrivelse af 1ste Februar 1910 (Bilag 6) spørger, hvorledes Forholdet skal være for dette Aar og deri erklærer, at Sjælland maa med, svares der Foreningen i Brev af 5te Februar 1910 (Bilag 7) at Forholdet til Brugsforeningerne maa blive uforandret i det hele — og saaledes blev det.

Ønsket om at faa Overenskomsten udvidet til at omfatte hele Landet (exclusive København) blev imidlertid stærkere og stærkere

Bilag 6.

Skrivelse (1. Februar 1910) fra Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger til Ingeniør Poul Larsen.

Cement.

Da Priserne og Salgsbetingelser formentlig nu er fastslaaet for 1910, venter vi med Længsel efter at høre, hvordan Ordningen med os skal være. Vi maa absolut have Sjælland med nu.

Telefoner venligst, om jeg maa komme og høre Dommen.

Bilag 7.

*Skrivelse (5. Februar 1910) fra Ingeniør Larsen til Direktør Christensen.**

Forholdet er nu endelig ordnet og navnlig saaledes, at der vel sker nogen Ændrig i Slutsedlerne, men Forholdet bliver dog i alt væsentligt det samme som i Aaret 1909. Ligeledes maa vort Forhold til Brugsforeningerne blive ganske det samme som det var i det forløbne Aar. Det er mig ikke muligt at ændre Sagernes Stilling med Hensyn til Sjælland, saa dette Spørgsmaal maa ligeledes forblive uforandret.

*) I Skrivelse af 28de April 1909, der under Proceduren fremlagdes af Fællesforeningens Sagfører, Hr. Sagfører Mimer, og som iøvrigt væsentligt gentager Indholdet af Brevet af 5te Februar 1909, hedder det, at „Til Gengæld forpligter Fællesforeningen sig paa Brugsforeningernes Vegne til kun at købe sin Cement fra de danske Cementfabriker“

hos Brugsforeningerne, og der forhandlede i Løbet af Aaret herom, og det lykkedes ogsaa Cementfabrikerne at overvinde Købmændenes Modstand, saaledes at Cementfabrikerne i Skrivelse af 13de December 1910 (Bilag 8) kunde tilbyde Fællesforeningen, at den

Bilag 8.

Skrivelse (13. Decbr. 1910) fra Fabrikerne til Fællesforeningen.

I Henhold til ... Samtale den 10de ds. med Deres ... Direktør Chr. Christensen og Pedersen tillader vi os, efter nu at have konfereret med de andre danske Cementfabriker, at fremkomme med følgende Forslag til en fremtidig Ordning med Hensyn til Cementsalget i Danmark.

Under Forudsætning af, at den hidtil mellem de danske Cementfabriker og Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger bestaaende Overenskomst vedrørende Salget af Cement i Jylland og paa Fyen udstrækkes til ogsaa at omfatte Sjælland med omliggende Øer (som hidtil exclusive København), forpligter Fællesforeningen sig, saalænge denne Overenskomst staar ved Magt, til ikke hverken selv at paabegynde Anlæg af nogen Cementfabrik eller indirekte eller direkte at interessere sig i saadant Foretagende.

De danske Cementfabriker tilsikrer Fællesforeningen, at denne, saalænge Overenskomsten varer, kan købe sin Cement i Danmark til lige saa gunstige Priser og Betingelser, som de der tilstaaes de største Aftagere mellem Købmændene i Jylland, paa Fyen og paa Sjælland med omliggende Øer (som hidtil exclusive København) ...

Under Forudsætning af og saalænge som de nugældende Salgsforhold kan opretholdes eller genindføres efter Afbrydelse, Alt indenfor Overenskomstens Løbetid, fyldestgøres denne Tilsikring derved, at de danske Cementfabriker supplerer den enkelte Brugsforening ved Køb tilkommende Bonus med en Tillægsbonus, saaledes at den ved Købet den enkelte Brugsforening tilkommende Bonus, sammenlagt med Tillægsbonus, bringer den samlede Bonus op til den højeste Sats, som overhovedet er gældende i Cementhandelen i Danmark for Salg ved Slutseddel imellem de danske Fabriker og disses Forhandlere i Jylland, paa Fyen og paa Sjælland m. m. exclusive København.

Denne Tillægsbonus afregnes af Fabrikerne direkte med Fællesforeningen.

Det er en Forudsætning for denne Ordning, at den Bonus, som tilfalder Medlemmerne af Brugsforeningerne, ved den til Medlemmerne udbetalte Dividende, ikke maa beregnes Medlemmerne paa Cementkøb, men skal fordeles paa disses Indkøb af andre Varer.

Det er af Hensyn til Slutsedlens Bestemmelser ubetinget nødvendigt, at denne Regel strengt overholdes, thi i modsat Fald vil de enkelte Medlemmer af Brugsforeningerne faktisk kunne købe deres Cement billigere end alle andre Cementforbrugere, ja det Tilfælde kunde endogsaa let indtræffe, at et Brugsforeningsmedlem, som paa Spekulation indkøbte et større Kvantum Cement af en Brugsforening, men ivoirigt ellers ikke handlede hos denne, fik udbetalt en Dividende, som i Virkeligheden skrev sig fra Kolonialvarer etc., og som derved vilde have den Virkning, at Vedkommende fik en meget høj Godtgørelse paa sit Cementkøb og altsaa blev langt gunstigere stillet end Cementkøbere, som stod udenfor Brugsforeningen. For at undgaa enhver usund Spekulation i dette Forhold, er det nødvendigt, at fast-

hidtil mellem de danske Cementfabriker og Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger bestaaende Overenskomst vedrørende Salget af Cement i Jylland og paa Fyn udstrækkes til ogsaa at omfatte Sjælland med omliggende Øer, mod, at Fællesforeningen, saalænge denne Overenskomst, der skulde være 5-aarig, stod ved Magt, forpligtede sig til ikke hverken selv at paabegynde Anlæg af nogen Cementfabrik eller indirekte eller direkte interessere sig i saadant Foretagende. Dette Forslag blev akcepteret af Fællesforeningens samlede Bestyrelse ved Skrivelse af 22de December 1910 (Bilag 9)

holde, at der ingen særlig Dividende betales paa Cementkøbene. Brugsforeningernes Medlemmer vil altsaa i saa Fald kun faa en særlig Godtgørelse for deres Cementkøb, naar de samtidig køber andre Varer hos Brugsforeningerne . . .

Det er endvidere en Betingelse, at Fællesforeningen maa have nøjagtige Slutsedler med de enkelte Brugsforeninger, den sælger til, ved hvilke disse bliver forpligtede til at overholde de almindelige i Cementhandelen gældende Regler, hvorved det vil undgaaes, at de enkelte Brugsforeninger af Mangel paa Kendskab til Cementhandelen bliver bragt ind i Vanskeligheder, som gennem den bestaaende Voldgiftsret vil kunne medføre betydeligt Erstatningsansvar for Foreningen. Det er i denne Henseende ikke tilstrækkeligt, at Fællesforeningen udsteder et Cirkulære til sine Kunder blandt Brugsforeningerne, hvori der udtales Forventning om, at de gældende Bestemmelser anerkendes ved Indgivelse af Ordre efter Cirkulæret, der maa en udtrykkelig Forbindelse til, om at man erkender sig forpligtet til ved Videresalg at overholde Salgsbestemmelserne. Kun gennem en af de enkelte Brugsforeninger selv underskrevet Slutseddel kan der tilvejebringes den faste Basis, som er nødvendig, for at alle interesserede Parter kan overholde de gældende Bestemmelser . . .

Nærværende Forslag til Overenskomst er fremkommet for mulig at undgaa de Kalamiteter, der utvivlsomt vil opstaa ved Anlæg af en ny Cementfabrik her i Landet, hvad enten en saadan bliver anlagt af Brugsforeningerne eller af andre. Det vilde ikke kunne undgaaes, at et saadant Fabriksanlæg, hvortil der under de bestaaende Forhold ikke findes nogen som helst Anledning, da de danske Fabrikers Produktionsevne langt overstiger Forbruget, nødvendigvis maa føre til en skarp Priskamp, hvorved det vilde umuliggøres baade for Fabrikkerne, Købmændene og Brugsforeningerne at tjene noget som helst paa Cementhandelen. En saadan Kalamitet er det selvfølgelig Fabrikkerne magtpaaliggende at undgaa, hvis dette kan ske, og dette er, som De ved, Anledningen til nærværende Forslags Fremkomst.

Varigheden af den her foreslaaede Overenskomst bør mindst fastsættes at være 5 Aar.

— — —

Bilag 9.

Skrivelse (22. Decbr. 1910) fra Fællesforeningens Bestyrelse til Ingeniør Larsen.

Ved et Dags Dato i Kolding afholdt Møde af underskrevne Styrelse for Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger sammen med underskrevne

med Forbehold af Repræsentantskabets Samtykke og med Forbehold af visse Ændringer, og ved Skrivelse af 5te Januar 1911 (Bilag 10) meddelte Fællesforeningen, at Repræsentantskabet havde sanktioneret Overenskomsten, og præciserede de ønskede Ændringer derhen, at Fællesforeningen maatte have Lov til i Overenskomstens Løbetid, hvis den fandt det formaalstjenligt, at købe Grund og planlægge egen Cementfabrik til Opførelse efter Kontraktens Udløb. Denne Tilføjelse fremkom som Resultat af en telefonisk Forhandling mellem Ingeniør Larsen og Fællesforeningens Direktør Pedersen, der meddelte, at Repræsentantskabet ikke ønskede, at det blev Brugsforeningerne forbudt at planlægge Anlægget af en Fabrik i Løbet af 5 Aar, men han erklærede, at Brugsforeningerne naturligvis ikke indenfor Kontraktens Løbetid maatte bygge noget ved Fabriken eller indgaa noget Kompromis med andre, der agter at opføre en Fabrik. Ved Fællesforeningens Accept af 5te Januar 1911 var altsaa den Overenskomst sluttet, der har Gyldighed til Udløbet af 1915, og som, da den udtrykkelig betegner sig som en Udvidelse (i territorial Betydning) af den tidligere Overenskomst, naturligvis medindbefatter samtlige Betingelser paa tidligere Overenskomster, derunder ogsaa Hovedhjørnestenen for disse: Pligten for Brugs-

Formand for Repræsentantskabet i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, vedtoges det enstemmigt at ville anbefale at indgaa paa den fra „De danske Cementfabriker“ under 13de ds. opstillede Overenskomst om Samhandelen med Cement; dog med de Ændringer og Tilføjelser som vore Herrer Direktører Christensen og Pedersen mundtlig vil forhandle med Firmaet om og under Forudsætning af vor Repræsentantskabs Samtykke. Et Repræsentantskabsmøde til Sagens endelige Afgørelse vil blive afholdt senest den 7de Januar 1911.

Med Højagtelse

Severin Jørgensen.

Broberg.

Kr. Kristensen.

N. H. Skrydstrup,

Klaus Johansen.

Fmd. for Repræsentantskabet.

Bilag 10. —

Skrivelse (5. Januar 1911) fra Fællesforeningen til Ingeniør Larsen.

I Henhold til ... Telefonsamtale meddeler vi Dem, at paa vort Bestyrelses- og Repræsentantskabsmøde i Gaar blev det vedtaget, at vi ville acceptere D'Herrers Forslag til Overenskomst om Cementhandelen i 5 Aar i Henhold til førte Forhandlinger.

Dog ønskede vort Repræsentantskab udtrykkelig pointeret, at vi forstaaer andet Punktum i Overenskomsten saaledes, at om vi finder det formaalstjenligt, da maa vi have Lov til i Overenskomstens Løbetid at købe Grund og planlægge egen Cementfabrik til Opførelse efter Kontraktens Udløb.

foreningerne til at tage hele deres Forbrug af Cement fra de danske Fabriker.

I al denne Tid, medens Overenskomsten mellem Fællesforeningen og Cementfabrikerne har bestaaet, er Cementpriserne, paa hvilke Fællesforeningen ingen Indflydelse har haft eller har skullet have, gaaet snart op, snart ned. For det første Aar, 1907, var Cifpriserne — eksklusive Bonus til Forhandlerne — over hele Landet 5 Kr. 40 Øre pr. Td. I det følgende Aar 5 Kr. 30 Øre; for Aaret 1909 — under Kampen med Kongsdal — en Del af Aaret 4 Kr. 10 Øre paa Sjælland, 4 Kr. 15 Øre paa Fyn og 4 Kr. 20 Øre i Jylland, og en Del af Aaret 4 Kr. 55 Øre paa Sjælland og 4 Kr. 45 Øre paa Fyn og i Jylland, og i Aaret 1910, det Aar, hvor man forhandlede om at udvide Overenskomsten til Sjælland og gøre den 5-aarig, var Prisen 4 Kr. 80 Øre paa Sjælland og 4 Kr. 70 Øre paa Fyn og i Jylland. Prisen var altsaa i 1910 endnu ikke naaet op til det Niveau, hvorpaa den stod i de første Aar af Overenskomsten, før Kongsdal-Kampen begyndte. Ved Forhandlingerne i Slutningen af Aaret 1910 mellem Fællesforeningens Direktører og Cementfabrikerne, maatte det derfor forudsættes fra begge Sider, at Prisen for Aaret 1911 vilde gaa op — Prisen fastsættes i Reglen ved Nytaarstid for et Aar ad Gangen i Forhold til de foreliggende Konjunkturer, Kulpriser, Arbejdsløn m. m. og under Hensyntagen til de Priser, der noteres af de udenlandske Fabriker.

Under Forhandlingerne blev ogsaa fra Fællesforeningens Side det Spørgsmaal berørt, om Priserne vilde gaa op. Hertil blev svaret, at derom kunde ingen Meddelelse gives — Forholdet til de udenlandske Konventionsfabriker krævede nemlig, at disse først skulde have enhver Prisforandring at vide, før den meddeltes Kunderne her i Landet. Hvis Fællesforeningen ved denne Lejlighed havde ønsket at gøre Overenskomsten afhængig af en bestemt Pris — i hvilket Fald ingen Overenskomst var kommet i Stand — maatte dette naturligvis have været pointeret fra Fællesforeningens Side.

Umiddelbart efter Afslutningen af Overenskomsten med Fællesforeningen — men uden nogen Sammenhæng med denne — ud-

Bilag 11.

Meddelelse (6. Januar 1911) fra Fabrikerne.

De danske Portland-Cementfabrikers Bestræbelser for fremdeles at holde Cementhandelen i Danmark inde under rolige Forhold, ved hvilke

sendte Fabrikerne til deres Kunder Meddelelse om, at Prisen for Aaret 1911 var forhøjet med 50 Øre pr. Td. (Bilag 11). At Meddelelsen om Prisforhøjelsen kom lige efter Overenskomstens Afsluttelse laa i, at Prisen altid fastsættes ved Nytaarstid for et Aar ad Gangen.

Skønt Fællesforeningens Direktion, med hvem Forhandlingerne denne Gang lige som tidligere var ført, altsaa havde kunnet sige sig selv, at en Prisforhøjelse vilde indtræde, og skønt Spørgsmaalet om en Op- eller Nedgang i Prisen ikke af Fællesforeningen var bragt i nogensomhelst Sammenhæng med den afsluttede Kontrakt, tog ikke desto mindre Fællesforeningen af den stedfundne Forhøjelse Anledning til at beklage sig overfor Cementfabrikerne, idet Fællesforeningens Bestyrelse paastod, at Forhøjelsen var kommet ganske uventet for den og var stridende mod de Forudsætninger, hvorunder Overenskomsten var indgaaet. Der udviklede sig herom efter et Brev fra Cementfabrikerne til Fællesforeningen af 6te Februar 1911 (Bilag 12) til Oplysning om Forholdene en længere Korrespon-

der sikres saavel Fabrikerne som Mellemhandelen og Forbrugerne en rimelig Avance paa Omsætningen og almindelig Arbejdsro, synes desværre stadig at skulle møde Modstand, idet der fra visse Kredse af Forbrugere vedblivende er en Bevægelse oppe for ved Anlæget af ny Fabriker at unddrage Omsætningen af Cement fra Handelsstanden og tilvejebringe Forhold, under hvilke en begrænset Kreds af Cementforbrugere vilde blive gunstigere stillet end Landets øvrige Forbrugere og Forhandlerne.

Under disse Omstændigheder er det Fabrikerne klart, at det kun er et Tidsspørgsmaal, naar en Kamp om Cementmarkedet, hvilken vil være ensbetydende med en Priskamp, vil indtræde mellem saadanne ny Fabriker og de nu eksisterende Fabriker. En saadan Priskamp vil nødvendigvis medføre store Pengeofre ikke alene for de ny tilkommende Fabriker, men ogsaa for de gamle Fabriker, og det er derfor en Nødvedighed for disse sidste at forberede sig paa denne Situation, som synes uundgaelig.

Fabrikerne har derfor besluttet at forhøje Prisen for Cement for 1911 med 50 Øre pr. Td., idet den herved indvundne Avance af Fabrikerne tænkes henlagt til særlige Fonds til Imødegaaelse af de Tab, som en kommende Priskamp paa det danske Cementmarked vil medføre for Fabrikerne.

Bilag 12.

Skrivelse (6. Februar 1911) fra Fabrikerne til Fællesforeningen.

Gennem ... Direktør Allan Petersen er Fabrikerne blevet gjort bekendt med den Konference, som han har haft med Formanden for Deres ... Bestyrelse ... Direktør Severin Jørgensen, og Næstformanden ... Landstingsmand Broberg. ...

Den af Fabrikerne foretagne Prisforhøjelse for Aaret 1911 betyder kun en Tilbagevenden til det Prisniveau, som var gældende paa Cementmarkedet i Aarene 1907 og 1908, indtil der indtraadte Kamppriser paa Grund af

dance mellem Fællesforeningens Formand, Hr. Severin Jørgensen,

den Konkurrence, Fabrikerne førtes ind i ved Cementfabriken Kongsdals Start. Denne Fabrik blev startet paa det Grundlag at ville skaffe en begrænset Kreds af Forbrugere en Fortrinspris paa Cementen, og da dette vilde have berørt samtlige Cementforbrugeres Interesser, havde Fabrikerne intet andet Valg end ved ethvert til Raadighed staaende Middel at forhindre en saadan Ordning, som i sine Konsekvenser ganske vilde have demoraliseret Cementmarkedet.

Som Følge heraf foretoges i Begyndelsen af Aaret 1909 en stor Prisnedsættelse, nemlig med Kr. 1,40 pr. Td. Da Cementfabriken Kongsdal herved blev forhindret fra at stille sine Kunder gunstigere end Landets øvrige Kunder og ikke var i Stand til at producere Cementen til den Pris, til hvilken den maatte sælges, blev der derefter sluttet en Overenskomst mellem Kongsdal og de andre Fabriker, som igen medførte en gradvis Stigning af Priserne, idet disse i Løbet af 1909 hævedes med 65 Øre pr. Td., ved Overgangen fra 1909 til 1910 med 25 Øre, og nu ved Overgangen fra 1910 til 1911 med 50 Øre, idet en saadan Prisforhøjelse paa Grund af alle de i Mellemtiden foretagne Salg, ikke kan ske pludselig. Den med Kongsdal førte Konkurrencekamp forvoldte derfor de andre danske Cementfabriker et meget betydeligt Tab.

Det synes da ret forstaaeligt og ikke at behøve nogen nærmere Motivering, at Fabrikerne, efter at Kampen med Kongsdal er ophørt, har ønsket at vende tilbage til det gamle Prisniveau for derigennem at indvinde noget af det lidte Tab, og saa meget naturligere maatte dette synes, som det jo efter alle Solemærker at dømme er sandsynligt, at der igen vil opstaa ny Cementfabriker, skønt den danske Cementindustri har en langt større Produktionsevne, end Landets Behov kræver det. Fabrikerne maatte altsaa være forberedt paa inden ikke ret længe igen at blive ført ind i en Kampperiode, og det synes da kun naturligt, at de efter bedste Evne søger at ruste sig til en saadan Kamp. Det er dette, som har fundet sit Udtryk i Meddelelsen til vore Kunder om, at den ved Prisforhøjelsen med 50 Øre indvundne Avance vilde blive lagt til Side til at imødegaa senere Tab under en kommende Kampperiode og ikke vilde blive benyttet til Udbetaling af Dividende. Det kan sikkert ikke være Dem ubekendt, at der i Løbet af det sidste Aar har været adskillige Planer oppe om at starte ny Cementfabriker, hvilket stadig er sket med den Motivering, at man fra en enkelt Kreds af Forbrugeres Side vilde tvinge Fabrikerne til at yde denne Kreds særlige Begunstigelser paa lignende Maade, som det er sket overfor Deres ærede Forening. Saadanne Planer med tilhørende Krav har været oppe fra Købmandskredse, Haandværkerkredse og nu senest fra Cementmurstensfabrikanternes Kreds.

Efter at Fabrikerne imidlertid havde faaet en 5-Aars Kontrakt med Fællesforeningen, hvorved denne forpligtede sig til i et længere Aaremaal ikke at anlægge nogen Cementfabrik mod at faa sin hidtidige Særbegunstigelse udstrakt til ogsaa at omfatte Sjælland med omliggende Øer, maatte Cementfabrikerne gaa ud fra, at Spørgsmaalet om Anlægget af en Cementfabrik fra Brugsforeningernes Side kunde betragtes som bortfaldet. Det forekommer derfor Fabrikerne højst mærkeligt, at den skete Prisforhøjelse, som kun bringer Cementprisen tilbage til dens tidligere normale Niveau, kan opfattes som en Udfordring til Brugsforeningerne, eller at den benyttede Motivering skulde indeholde nogen Brod, som var vendt mod Brugsforeningerne, da jo Cementfabrikerne netop efter den stedfundne Overenskomst maatte gaa ud fra, at Brugsforeningerne ikke paatænkte at anlægge nogen Cementfabrik.

og dens tidligere nævnte Direktører og Ingeniør Poul Larsen,

Deres Udtalelse til ... Direktør Allan Petersen om, at en Del af Brugsforeningerne ikke desto mindre paatænker at anlægge en Cementfabrik, skønt vi har en Kontrakt med Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, som gaar i modsat Retning, kan selvfølgelig kun i høj Grad for-
bavse os, thi vi er naturligvis gaaet ud fra, at vi ved at kontrahere med Fællesforeningen ogsaa kontrahere med de enkelte under Fællesforeningen hørende Brugsforeninger. Er dette ikke Tilfældet, saa synes en Overenskomst med Fællesforeningen jo overhovedet kun at have en tvivlsom Værdi og Fabrikerne maa selvfølgelig reservere deres Stilling i enhver Henseende med Hensyn til dette Spørgsmaal og med Hensyn til de enkelte Brugsforeninger, som ikke kan eller vil forpligte sig til kun at tage Cement fra Konventionsfabriker.

Vi kan i denne Forbindelse ikke undlade at meddele, at vi fra Interes-
senter i Cementmurstensfabrikanternes paatænkte Cementfabrik underhaanden har faaet Forespørgsel, om vi vilde give Cementmurstensfabrikanterne etc. ligesaa gunstige Betingelser, som Brugsforeningerne havde hos os, da man i saa Fald selv vilde undlade at anlægge nogen Cementfabrik. Det synes derfor meget mærkeligt, at Brugsforeningerne stiller endnu større Krav til vor Industri.

Den Overenskomst, som vi i sin Tid sluttede med Fællesforeningen, fremkom for at varetage alle berettigede Interesser, saavel Købmændenes som Fabriernes, og for samtidig at gøre det muligt for Brugsforeningerne som betydelige Aftagere at skaffe sig Cementen saa billigt, som den sælges paa dansk Marked. Denne Overenskomst, som er overordentlig gunstig for Brugsforeningerne, og som neppe har noget Sidestykke udenfor Danmark, har givet Anledning til de største Vanskeligheder for Cementfabrikerne, og alle de i de senere Aar planlagte Cementfabriker ligesom Cementfabriken Kongsdals Existens kan føres tilbage til Bestræbelser for at sikre andre Kredse af Forbrugere en ligesaa gunstig Stilling som Brugsforeningerne. Overenskomsten har været meget nær ved fuldstændig at kompromittere vort Forhold overfor Købmændene og har paa mange Maader voldt os store Vanskeligheder og Tab.

Vi maa derfor udtale vor Forundring og Beklagelse over, at vor Holdning overfor Brugsforeningerne nu skulde føre til den foreliggende Situation. Hvis imidlertid alle vore Bestræbelser for at stille os imødekommande overfor Brugsforeningerne kun fører til, at der ikke desto mindre af disse anlægges en Konkurrencefabrik, eller at de deltager i Anlægget af en saadan, eller som Kunder støtter en saadan Fabriks Anlæg, saa er der naturligvis ikke for os andet at gøre end at optage den os saaledes paatvungne Konkurrencekamp; men blot Truslen om, at noget saadant vil kunne ske trods de stedfundne kontraktlige Overenskomster, viser jo tilfulde, hvor ganske nødvendig det er, at Fabrikerne forbereder sig paa den Tid, da man maa se bort fra at kunne opnaa en rimelig Fortjeneste paa Cementfabrikationen. Vi mener imidlertid at maatte betegne en saadan Holdning fra Brugsforeningernes Side som i høj Grad illoyal overfor os og maa fralægge os ethvert Ansvar for den herved opstaaede Situation.

At foretage en Prisnedsættelse over hele Linien alene af Hensyn til Brugsforeningernes Ønske kan ikke lade sig gøre paa Grund af det derved for Fabrikerne opstaaede store pekuniære Tab. At foretage en hemmelig Prisnedsættelse for Brugsforeningerne, saaledes som Herr Broberg har tænkt sig det, saa at Brugsforeningerne derigennem bliver endnu gunstigere

der foreligger trykt og fremlægges som Bilag 13 og 14*), af hvilken paa dette Sted særlig skal fremhæves, at Fællesforeningens Direktører i Skrivelsen af 9de Oktober 1911 — Bilag 14 ind-

stillede, end andre Aftagere, kan alene af den Grund ikke lade sig gøre, at Fabrikerne selvfølgelig maa indtage en loyal og retsindig Holdning ikke alene overfor Brugsforeningerne, men ogsaa overfor den mange Gange større Kundekreds, som staar udenfor Brugsforeningerne, saavel som til de Hundreder af udenlandske Fabriker, til hvilke vi staar i Konventionsforhold.

Vi ser os saaledes ikke for Tiden i Stand til at foretage nogen Ændring i de for 1911 fastsatte Priser, som er velbegrundede og nødvendige for os. ...

— — —

*) Bilag 13 og 14 indeholder følgende mellem Cementfabrikerne og Fællesforeningen vekslede Breve:

Skrivelse (16. Septbr. 1911) fra Poul Larsen til Direktør Severin Jørgensen.

Idet jeg tillader mig at henvise til de danske Cementfabrikers Brev til Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger af 6te Februar d. A., hvis Indhold jeg tør formode er Dem bekendt, da De selv ved Deres personlige Henvendelse til Fabrikerne har foranlediget Brevets Fremkomst, tillader jeg mig i Anledning af den Bevægelse, som er rejst indenfor Brugsforeningerne for Anlægget af en ny Cementfabrik, at rette følgende Henvendelse til Dem.

Det er Dem naturligvis bekendt, hvad der er skrevet i „Andelsbladet“ angaaende dette Spørgsmaal, samt hvad der er foregaaet paa de i Anledning af Startningen af en ny Fabrik afholdte Møder, saaledes paa Mødet i Fredericia, som De, saavidt vides, beærede med Deres Nærværelse. En Del af de i „Andelsbladet“ fremkomne Artikler er jo underskrevet med Deres Navn; andre Artikler slutter sig i Rækkefølge og i Aand nøje til disse Artikler. Jeg sigter her nærmest til Deres egen Artikel i „Andelsbladet“ for Fredagen den 12te Maj d. A., Side 379, med Overskrift: „Cementringen“, samt Herr Anders Nielsens Artikel i samme Blad med Overskrift: „Skal vi saa rejse Andels-Cementfabriken?“. Som en rød Traad gennem alle disse Ofentliggørelser gaar den Betragtning, at Cementfabrikerne skulde have snigløbet Fællesforeningen ved at have hævet Prisen paa Cementen, efter at den 5 Aars Overenskomst mellem Fællesforeningen og Cementfabrikerne var truffen. De skriver saaledes i den førnævnte Artikel Side 380:

„Men Styrelsens og Repræsentanternes Stilling til Spørgsmaalet om Anlæg af en Cementfabrik vilde dog utvivlsomt være bleven en anden, hvis man havde anet, hvad der nu skete. Der skete nemlig dette, at aldrig saa snart var Fællesforeningen bunden til den nævnte Overenskomst, før de forenede Cementfabriker udsendte den Meddelelse til deres Kunder, at de havde forhøjet Prisen paa Cement med 50 Øre pr. Td., og samtidig oplyst, at denne Overpris skulde anvendes til Dannelse af et Krigsfond, der skulde benyttes til Bekæmpelse af mulig opdukkende Konkurrence. Selvfølgelig protesterede Fællesforeningens Styrelse paa det stærkeste mod

rømmer, at de ikke tør benægte i Samtalens Løb — den Samtale som netop omhandlede, hvad der var foregaaet ved Forhandlingerne

denne Omgaaelse af Kontrakten, som vi fandt i højeste Grad stridende mod dennes Forudsætninger, og vi forlangte ...“

Endvidere i Deres Artikel i Andelsbladet“ Side 505 med Overskrift: „Fællesforeningens Cementkøb“:

„Der skulde — mente man — en Draabe mere til for at faa Bægeret til at flyde over. Men den Draabe, der formentlig manglede, sørgede Cementringen jo i sin Visdom selv for at tilvejebringe ved at lægge den bekendte Krigsskat paa Cementforbrugerne.

Kan der herefter være nogen Tvivl om, at Forbrugernes egen Andels-Cementfabrik nu vil blive rejst med Støtte af alle, der har Forstaaelse af Andelssagens Betydning for Befolkningen ...“

Der er ingen Tvivl om, at de senere Offentliggørelser om dette Spørgsmaal og den herpaa baserede Agitation maa føres tilbage til Deres her ovenfor nævnte Offentliggørelser.

Jeg tillader mig i den Anledning at oplyse Dem om, at den Beskyldning, De saaledes har rejst imod de danske Cementfabriker, er ganske grundløs og urigtig, og jeg vil indtil videre gaa ud fra, at naar De ikke desto mindre har fremsat Beskyldningen, da kan Grunden kun være den, at De ikke har været tilstrækkelig orienteret i de faktisk foreliggende Forhold.

Alle Forhandlingerne mellem Fællesforeningen og Cementfabrikerne er i de forløbne Aar ført imellem d'Herrer Direktører Christensen og Pedersen for Fællesforeningen og Undertegnede for Cementfabrikerne, og vi har i god Tro forhandlet med d'Herrer Direktører Christensen og Pedersen under den Forudsætning, at disse Herrer var bemyndigede til at afgøre alle Forretningsspørgsmaal paa Fællesforeningens og de under denne staaende Brugsforeningers Vegne. Under Forhandlingerne om den 5 Aars Overenskomst i Slutningen af December Maaned 1910 blev det gentagne Gange drøftet navnlig mellem Herr Christensen og Undertegnede, hvorledes Prisen paa Cement vilde komme til at stille sig i 1911. Det blev udtrykkelig fremhævet, at en Prisopgang var sandsynlig, men at jeg ikke var i Stand til at meddele noget om, hvor stor Prisforhøjelsen vilde blive. Herr Christensen forespurgte, inden Overenskomsten blev sluttet, om det kunde ventes, at Prisforhøjelsen vilde blive 1 Kr., hvortil jeg imidlertid svarede, at jeg kunde forsikre, at Prisen ikke vilde gaa op med saa stort et Beløb. Herr Christensen, som var fuldt ud bekendt med Priserne paa Cement, inden Kampperioden med Kongsdal indtraadte, maatte efter alt det foreliggende kunne sige sig selv, at Prisen netop vilde gaa op med de 50 Øre, som den blev forøget med, og hvorved man kom tilbage paa det gamle Prisniveau. Det var saaledes ikke blot en stiltiende, men en udtrykkelig forudsat og diskuteret Sandsynlighed for en Prisopgang, der dannede Basis for Overenskomsten med Fællesforeningen. At Sagen forholder sig saaledes, har jeg d'Herrer Direktører Christensen og Pedersens udtrykkelige, vidnefaste Indrømmelse af under et Møde her paa mit Kontor d. 8. ds. Havde det været Fællesforeningens Repræsentanter magtpaaliggende, at en Prisforhøjelse ikke fandt Sted, saa maatte de ganske selvfølgelig under Forhandlingerne have præciseret dette, eventuelt opstillet som en Betingelse for Overenskomstens Indgaaelse, at Prisen ikke blev sat op. Var dette Krav blevet fremsat og fastholdt, vilde der simpelthen ikke være blevet afsluttet nogen Overenskomst mellem Fællesforeningen og Cementfabrikerne.

Jeg kan nu som sagt ikke tænke mig andet end, at De som Fælles-

om Overenskomsten — at have indrømmet Ingeniør Larsen, at Cementfabrikerne havde Ret til naarsomhelst at foretage en Pris-

foreningens Formand maa være bleven holdt i Uvidenhed om, at Sagen forholder sig som ovenfor meddelt. I modsat Fald maatte Deres Artikler i „Andelsbladet“ og hele den derpaa baserede Agitation med et mildt Udtryk betegnes som uforsvarlig.

Som De af det foregaaende vil se, er enhver Beskyldning for, at Cementfabrikerne skulde have snigløbet Fællesforeningen fuldstændig uberettiget.

Naar det endvidere siges, at Prisforhøjelsen paa en for Fællesforeningen saarende Maade fremkom umiddelbart efter Overenskomstens Afslutning, saa har den bratte Prisstigning sin simple Forklaring deri, at Prisændringer for Cements Vedkommende kun kan foretages den 1ste Januar paa Grund af de afsluttede Aarskontrakter. Slutsedlerne laa derfor færdige til Udsendelse ved Nytaar og maatte selvfølgelig fremkomme umiddelbart efter, at Fællesforeningen havde accepteret Cementfabriernes Forslag, hvilket skete ved det af Dem selv underskrevne Brev af 5te Januar.

Jeg skal endnu tillade mig følgende Bemærkninger. Overenskomsterne mellem Fællesforeningen og de danske Cementfabriker er nu blevet afsluttet gennem en Aarrække under den udtrykkelige Forudsætning, at Fællesforeningen i sit Forhold overfor Cementfabrikerne repræsenterede et stort Antal Brugsforeninger, paa hvis Vegne Overenskomsten saaledes blev afsluttet. I denne Aand og under denne samme Forudsætning er den 5 Aars Overenskomst, som er baseret paa Cementfabriernes Skrivelse af 13de December 1910, afsluttet. En Betingelse for denne Overenskomsts Tilvejebringelse var det, at Brugsforeningerne ikke anlagde nogen Cementfabrik i Kontraktens Løbetid. Denne Overenskomst er accepteret og underskrevet af Dem selv som Fællesforeningens Formand. Hverken paa dens Forudsætninger, dens Aand eller dens Indhold har de danske Cementfabriker gjort nogetsomhelst Brud. Jeg kan derfor for mit Vedkommende ikke tænke mig Muligheden af, at de enkelte under Fællesforeningen staaende Brugsforeninger skulde have nogen Ret til at foretage de Handlinger, som Fællesforeningen paa deres Vegne har forpligtet sig til ikke at foretage, og endnu langt mindre forstaar jeg, at De som Fællesforeningens Formand og som Underskriver af Fællesforeningens Overenskomst med de danske Cementfabriker direkte kan opfordre de enkelte Brugsforeninger til Anlæget af en Andelsfabrik, saaledes som det er sket paa Side 305 i „Andelsbladet“. Hvis dette juridisk kan forsvares, hvilket jeg betvivler, saa er det sikkert i hvert Tilfælde ikke foreneligt med den offentlige Moral, som De iøvrigt i Deres Artikler er Talsmand for.

Jeg tillader mig endnu i denne Forbindelse at fremføre et Par Bemærkninger angaaende Deres Artikel „Cementringen“ i „Andelsbladet“ for den 12te Maj d. A. De skriver heri, at „Cementringen“, der skal have bestaaet siden 1899, er den efter Deres Mening mest samfundsskadelige Ring. Deres Begrundelse af denne Anklage, som er ganske misvisende, skal jeg ikke her ved denne Lejlighed komme nærmere ind paa, men tillader mig kun at bemærke, at der overhovedet ikke eksisterer nogen permanent „Cementring“, som De synes at antage. Der sluttes Aftaler mellem Cementfabrikerne Aar for Aar angaaende Cementpriserne, og disse Aftaler kan af hver Fabrik, som maatte ønske det, sættes ud af Kraft ved et løbende Aars Udgang. Cementkonventionerne sluttes med det Formaal at gøre det muligt baade for Producenter, Købmænd og Brugsforeninger at

forhøjelse, uden at Fællesforeningen havde Lov til netop deri at se noget Brud paa trufne Aftaler eller Overenskomster.

Da Fællesforeningen saaledes ikke har kunnet tage Prisforhøjelsen paa 50 Øre til Indtægt for sig som berettigende til at undlade at overholde de Forpligtelser, Fællesforeningen paa sin Side indgik paa ved den 5-aarige Overenskomst, nemlig, at Brugsforeningerne

opnaa en rimelig Avance paa Cementfabrikationen respektive Cementsalget og undgaa de anarkiske Tilstande, som erfaringsmæssigt indtræder, hvor Konkurrencen gives fuldstændig frit Løb. Jeg føler mig for mit Vedkommende overbevist om, at saadanne Overenskomster maa opfattes som samfundsnyttige, og jeg maa gaa ud fra, at den Forening, som De er Formand for, har haft den samme Opfattelse af Forholdet, da Foreningen vel ellers ikke saa beredvilligt havde deltaget i disse Overenskomster, som Tilfældet har været. Imidlertid er det jo nemt nok at ændre disse Forhold. Hertil behøves kun Oprettelsen af en konkurrerende Fabrik, som ikke mener at finde sin Regning ved at slutte sig til de bestaaende Overenskomster. I saa Tilfælde vil en almindelig Overenskomst ikke kunne oprettholdes, og de anarkiske Tilstande, som synes at være Deres Ideal, vil da ganske simpelt indtræde af sig selv. Sker dette ved Oprettelsen af en Cementfabrik af Interessenter, som ikke staar i noget Forhold til de gamle Cementfabriker, da har disse selvfølgelig ingensomhelst Ret til at beklage sig herover, men maa naturligvis optage den Konkurrence, som bydes dem, saa godt som de formaar. Derimod tror jeg ikke, at det juridisk og moralsk kan forsvares, at en saadan Fabrik oprettes fra de Brugsforeningens Side, som netop har tilsikret sig en Fordel ved den nuværende Cementkonventions fortsatte Bestaaen.

Jeg skal til ovenstaaende yderligere oplyse følgende:

Inden Herr Direktør Allan Petersen og jeg paa Cementfabrikerne Vegne tilsendte Fællesforeningen vort Brev af 13de December 1910, havde vi haft en Konference med d'Herrer Direktører Christensen og Pedersen paa mit Kontor for at drøfte hele Situationen. Under denne Konference forelagde vi udtrykkeligt d'Herrer Direktører det Spørgsmaal, hvem Fællesforeningen egentlig repræsenterede, og om vi ikke ved at slutte en Overenskomst som den foreslaaede risikerede at faa Vanskeligheder med de Brugsforeninger, der stod udenfor Fællesforeningen. Herpaa svarede d'Herrer Direktører Christensen og Pedersen, at dette vilde der ingensomhelst Fare være ved, da saa at sige alle Brugsforeninger i Danmark henhørte under Fællesforeningen, og at der kun udenfor denne stod et ringe Antal Brugsforeninger, som var uden nogensomhelst økonomisk Betydning.

Denne Erklæring er altsaa en given Forudsætning for Fabrikerne Forslag af 13de December, og at Sagen forholder sig saaledes, er baade Herr Direktør Allan Petersen og Undertegnede villige til at bekræfte ved vor Ed, ligesom jeg føler mig overbevist om, at d'Herrer Direktører Christensen og Pedersen ligeledes edeligt vil bekræfte, at Samtalen mellem os fandt Sted paa denne Maade.

Jeg tillader mig at sende Dem dette Brev som anbefalet Postfor-sendelse for at undgaa enhver Mulighed for yderligere Fejltagelse, idet jeg samtidig forbeholder mig at offentliggøre Brevets Indhold og at anvende det under en eventuel Retssag.

Jeg forbliver

stadig skulde tage hele deres Forbrug hos de danske Fabriker, og at Fællesforeningen — og altsaa ogsaa de, som udgør Fællesforenin-

Skrivelse (29. Septbr. 1911) fra Direktør Severin Jørgensen til Ingeniør Poul Larsen.

Hr. Landstingsmand, Næstformand i Fællesforeningen, L. Broberg og jeg ønskede i Begyndelsen af Januar Maaned d. A. en Samtale med Dem for derved mulig at foranledige, at den af Cementfabrikerne tagne Beslutning om Prisforhøjelse og dennes Anvendelse til Krigsomkostninger kunde blive taget tilbage.

Desværre traf vi Dem ikke hjemme, eftersom De var paa Rejse i Udlandet, og vi henvendte os derfor til Hr. Direktør Allan Petersen, for hvem vi fremsatte den samme Anmodning.

Vi begyndte med at udtale, at ikke saa meget Prisforhøjelsen, men derimod navnlig Fabrikenes Meddelelse om dennes Anvendelse, havde vakt en voldsom Forbitrelse blandt vore Medlemmer, saaledes at Følgen af en Vægning mod at følge vort Raad og Anmodning ganske utvivlsomt vilde føre til Anlæg af en Andels-Cementfabrik.

Thi hvorledes kunde Cementfabrikenes Ledelse tro, at Cementforbrugerne vilde finde sig i den Haan, som blev dem forkyndt, at nu skulde de betale 50 Øre mere pr. Td. Cement, og for den Merindtægt, dette bragte, skulde der smedes Vaaben, der skulde anvendes mod dem, hvis de prøvede paa at gaa Cementfabrikerne i Bedene.

I denne Meddelelse laa jo tillige en Tilkendegivelse af, at der ellers ikke forelaa nogen Nødvendighed for Prisforhøjelsen.

De skriver i et Brev til Fællesforeningens Styrelse, at ved at lave denne Krigsfond havde De slet ikke tænkt paa Fællesforeningen som en mulig Konkurrent, da jo Cementfabrikerne og Fællesforeningen stod i et venskabeligt Forhold til hinanden. Dette maa jo være rigtigt, naar De skriver det; men vi havde god Grund til at nære den Overbevisning, at det netop var Fællesforeningen, disse Forholdsregler var rettede imod, og vi fandt Bekræftelse heri ved Hr. Direktør Allan Petersens Udtalelse om, at man ikke nærede den ringeste Frygt for, at Cementvarefabrikerne skulde opstille nogen Konkurrence, og hvad de efter hans Mening absolut ikke formaaede. Der forelaa ingen Sandsynlighed for, at der vilde blive anlagt nogen ny Cementfabrik uden af Fællesforeningen; og hvor kunde man da ane, at der med disse Forholdsregler til Forbyggelse af nye Fabrikers Anlæg, netop slet ikke var tænkt paa Fællesforeningen.

De anker over, at jeg i den af mig af Fællesforeningens Medlemmer afkrævede Redegørelse for Fællesforeningens Stilling til denne Sag — som jeg ogsaa betonede overfor Hr. Direktør Allan Petersen, at jeg nødtes til at give — havde fremstillet Cementfabrikenes Fremgangsmaade som et „Snigløb“ — Deres eget Udtryk — mod Fællesforeningen, idet Prisforhøjelsen fandt Sted umiddelbart efter, at De havde faaet Fællesforeningen bunden uden forud at have givet Fællesforeningen Meddelelse om, at dette vilde ske.

Vistnok ingen anden end Cementfabrikenes Ledelse kan betragte denne Sag fra et andet Synspunkt.

At De, som De meddeler, har antydnet overfor d'Herrer Chr. Pedersen og M. Christensen, at en Prisforhøjelse en Gang i Tiden sandsynligvis vil finde Sted, er muligt, men derom har Fællesforeningens Styrelse været fuldstændig uvidende.

gen, nemlig dens Medlemmer, de enkelte Brugsforeninger — ikke maatte bygge eller medvirke til nogen Cementfabrik, har Foreningen

Men der gives jo i Deres Brev den mest eklatante Bekræftelse paa, at Cementfabrikkerne har foretaget en bevidst og beregnet Overrumpling mod Fællesforeningen, idet De meddeler, at „Slutsedlerne laa færdige til Udsendelse ved Nytaar og maatte selvfølgelig fremkomme umiddelbart efter, at Fællesforeningen havde accepteret Cementfabrikernes Forslag af 5. Januar“.

Altsaa, Forhøjelsen var forud besluttet men fortiet overfor Fællesforeningen, indtil man havde dens Underskrift paa Overenskomsten. Og det fremgaar ligeledes af Deres Brev, at De ej heller havde givet d'Herrer Direktører Chr. Pedersen og M. Christensen Meddelelse om den vedtagne Beslutning om Forhøjelsen.

Jeg kunde have Lyst til at spørge Dem: Hvis det nu var Fællesforeningen, der havde benyttet en saadan Handlemaade overfor Cementfabrikkerne, hvilke Udtryk vilde De saa benytte til Betegnelse heraf?

Jeg har ikke, som De udtrykker Dem, i de nævnte Artikler i „Andelsbladet“ opfordret Brugsforeningerne til at anlægge en Cementfabrik; men jeg har udtalt min oprigtige Mening om, at jeg fandt det uforsvarligt, hvis de efter dette undlod at anlægge Fabriken. Og det skulde jeg dog mene, at jeg havde Lov til.

Hr. Direktør Allan Pedersen blev udtrykkelig oplyst om, at hvis Cementfabrikkerne havde den Opfattelse, at Brugsforeningerne var juridisk bundne til at købe deres Varer gennem Fællesforeningen, da var dette en fejl Opfattelse. En anden Sag er, at de i Almindelighed føler sig moralsk bunden til Køb af deres Varer gennem Fællesforeningen, hvor dennes Dispositioner findes korrekte.

Jeg er mig fuldstændig bevidst ikke at have begaaet nogen unfair Handling overfor Cementfabrikkerne og kan derfor ikke tage imod nogen-somhelst Reprimande herfor.

Til Slutning skal jeg udtale, at naar nu Andels-Cementfabriken kommer frem som en Virkelighed — hvad der nu næppe er nogen Tvivl om — da skyldes det ene og alene Cementfabrikernes Lederes hensynsløse og sikkert for lidt overvejede Skridt, først at forhøje Prisen paa Cement saaledes motiveret, at Forbrugerne fik Forstaaelsen af, at det var en Skat, de skulde svare til Cementfabrikkerne, og at det var en udsøgt Haan mod dem ligefrem at oplyse dem om, at Skattens Mønt skulde anvendes til Skade for Cementforbrugernes Interesser. Dernæst, at Cementfabrikernes Ledere ikke lyttede til Fællesforeningens velmente Raad at annullere denne ufornuftige Beslutning og at tilbagekalde Forhøjelsen samt dens Motivering.

Men endnu grundigere vil Cementfabrikernes Ledere skade den Sag, de har til Opgave at røgte, ved at føre denne Sag yderligere frem for Offentligheden, end alt er sket. Det forekommer mig, at Cementfabrikernes Ledere ikke vilde kunne prostituere sig paa en mere grundig Maade eller paa nogen Maade bringe Planen om Andels-Cementfabrikens Anlæg sin Virkeliggørelse nærmere.

Det er min faste Overbevisning, at hvis Cementfabrikernes Ledelse ikke netop havde baaret sig ad, som den har, vilde der ingen Andels-Cementfabrik være opstaaet. Naar den nu kommer, da er det, fordi Cementfabrikernes Ledere selv har frembragt Betingelserne derfor.

og navnlig dens daværende Formand, Hr. Severin Jørgensen, paa-
staaet, at der i den „Motivering“, som ledsagede Meddelelsen om de

Hvis Cementfabrikernes Ledelse skulde finde, at Forholdet mellem
Fabrikerne og Fællesforeningen er saaledes, at Forbindelsen mellem de to
Parter bør ophæves, da er der intetsomhelst i Vejen for, at dette Ønske kan
bliv opfyldt.

Jeg venter, at De omgaaende giver Fællesforeningen i København en
Tilkendegivelse herom.

*Skrivelse (5. Oktober 1911) fra Ingeniør Poul Larsen til Direktør
Severin Jørgensen.*

Deres Ærede af 29de September har jeg rigtig modtaget.

Naar De i Deres ærede Skrivelse forsøger at give det Udseende af, at
den Prisforhøjelse, som diskuteredes mellem Fællesforeningens Repræsen-
tanter og Cementfabrikerne, forinden den 5-aarige Overenskomst blev
sluttet, drejede sig om en Prisforhøjelse „en Gang i Tiden“, da er dette
fuldstændig urigtigt. Fabrikerne var paa det givne Tidspunkt overhovedet
kun Herrer over, hvorledes Prisansættelsen vilde blive i Danmark for Aaret
1911. Hvad der kunde og vilde ske i kommende Aar, unddrog sig ganske
Fabrikernes Bedømmelse, da dette vilde være ganske afhængigt af en
Mængde Faktorer, deriblandt hele den udenlandske Cementindustri Stilling.
Det vilde saaledes overhovedet have været ganske meningsløst at diskutere
Prisen ind i en ganske usikker Fremtid, og dette har derfor naturligvis
heller ikke fundet Sted (se iøvrigt mit Brev af 16/9-1911).

Sagen er i al sin Klarhed denne,

at det var den umiddelbart forestaaende Prisforhøjelse, som blev dis-
kuteret,

at Prisforhøjelsens Størrelse blev antydet gennem den stedfundne Dis-
kussion, under hvilken Fællesforeningens Repræsentanter sikrede sig, at
Prisen kun vilde blive forhøjet med et Beløb mindre end 1 Kr. pr. Td.,

at Fællesforeningens Repræsentanter — i Henhold til deres egen Er-
klæring her paa mit Kontor den 8de September 1911 — havde haft al mulig
Grund til at vente, at Prisforhøjelsen netop vilde blive 50 Øre, hvorved det
gamle, hidtil normale Prisniveau atter vilde være naaet.

Naar De endvidere i Deres Brev af 29de September skriver som følger:

„Men der gives jo i Deres Brev den mest eklatante Bekræftelse paa,
at Cementfabrikerne har foretaget en bevidst og beregnet Overrumpling
mod Fællesforeningen, idet De meddeler, at „Slutsedlerne laa færdige til
Udsendelse ved Nytaar ...“

„Altsaa Forhøjelsen var forud besluttet men fortiet overfor Fælles-
foreningen, indtil man havde dens Underskrift paa Overenskomsten.
Og det fremgaar ligeledes af Deres Brev, at De ej heller havde givet
d'Herrer Direktører Chr. Pedersen og M. Christensen Meddelelse om den
vedtagne Beslutning om Forhøjelsen.“

skal jeg tillade mig overfor denne voldsomme og ganske uberettigede
Insinuation at henvise til, at Direktør Christensen ved Mødet paa mit Kontor

50 Øres Forhøjelse, skulde ligge en saadan Forhaanelse mod Brugsforeningerne, at disse skulde være berettigede til paa Trods af

den 8de September vidnefast har udtalt, at det selvfølgelig var urigtigt af Fællesforeningen offentlig at anke over, at Prisforhøjelsen var fremkommen umiddelbart efter Overenskomstens Underskrift, da Slutsedlerne naturligvis maatte foreligge færdigtrykte omkring 1ste Januar og derfor maatte fremkomme umiddelbart efter Overenskomstens Afslutning.

Der er saaledes ikke Gran af Sandhed i Deres ganske fornærmelige Udtalelser, og naar De anker over, at vi har fortiet Prisforhøjelsens Størrelse overfor Dem, skal jeg tillade mig at henvise til, at Fabrikerne var kontraktlig forpligtede til ikke at meddele Kunderne noget om Prisforhøjelsen, forinden denne flere Dage forud var meddelt samtlige udenlandske Konventionsfabriker.

Alt hvad De har skrevet og senere benyttet som Agitationsmiddel mod Fabrikerne, hviler saaledes paa et fuldkommen urigtigt Grundlag, og jeg formener, at det maatte have været deres Pligt som Fællesforeningens Formand at skaffe Dem fornøden Underretning om disse Forhold, inden De offentligt kritiserede dem. Naar dette ikke er sket, og naar endvidere Fællesforeningens Direktion, som var fuldkommen paa det rene med Sagens Sammenhæng, ikke har protesteret imod de ganske uretfærdige Angreb, som De i Deres Egenskab af Fællesforeningens Formand har rettet imod de danske Cementfabriker, saa vil det vistnok være vanskeligt for Fællesforeningen at vinde Anerkendelse for Loyalitet og fair Handlemaade.

Jeg skal endnu kun bemærke, at naar De formener ikke at have opfordret til Anlægget af en Andels-Cementfabrik trods Deres Artikel i „Andelsbladet“, Side 505:

„Der skulde — mente man — en Draabe mere til for at faa Bægeret til at flyde over. Men den Draabe, der formentlig manglede, sørgede Cementringen jo i sin Visdom selv for at tilvejebringe ved at lægge den bekendte Krigsskat paa Cementforbrugere.

Kan der herefter være nogen Tvivl om, at Forbrugernes egen Andels-Cementfabrik nu vil blive rejst med Støtte af alle, der har Forstaaelse af Andelssagens Betydning for Befolkningen ...“

saa tror jeg, at De er ganske paa den forkerte Side af almindelig Retsbevidsthed, da De som Fællesforeningens Formand ved egenhændig Underskrift har forpligtet Dem til hverken direkte eller indirekte at støtte Anlægget af en Cementfabrik.

Deres Meddelelse om, hvad De har oplyst overfor Herr Direktør Allan Petersen i Januar 1911, efter at Kontrakten mellem Fællesforeningen og Cementfabrikkerne var bleven sluttet, er selvfølgelig uden nogensomhelst Betydning for de Forudsætninger under hvilke Kontrakten blev sluttet.

Deres Tilbud om at ophæve den bestaaende Overenskomst mellem Fællesforeningen og Fabrikerne forstaar jeg særdeles godt, thi herved vilde De og Fællesforeningen jo blive bragt ud af den falske Situation, i hvilken De har bragt Dem selv, ligesom det derved vilde muliggøres Dem og Fællesforeningen baade direkte og indirekte at støtte Andelsfabriken, hvilket De nu kontraktmæssigt er afskaaret fra at gøre. At Fabrikerne under disse Omstændigheder skulde give Afkald paa deres kontraktmæssige Rettigheder, kan næppe forventes.

Deres yderligere Henstilling om at undlade at bringe den foreliggende

Overenskomsten selv at bygge en Cementfabrik. Med denne „Motivering“, der i og for sig ikke var nogen Motivering for Prisfor-

Sag frem for Offentligheden er mig ligeledes ret forstaaelig, set fra Deres Synspunkt.

Jeg beder Dem dog bemærke, at det er Dem alene, som har rejst og fortsætter offentlige Angreb paa Fabrikerne paa et ganske urigtigt Grundlag, medens der fra min Side ikke er fremkommen noget i denne Sag hverken direkte eller indirekte. Naar jeg ikke tidligere har taget til Orde i denne Sag, ligger det iøvrigt i, at jeg, da Angrebene fremkom og lang Tid derefter, befandt mig paa en Forretningsrejse i Amerika.

Naar jeg nu for mit Vedkommende fastholder at ville offentliggøre Sagen, ligesom jeg, saavidt det staar til mig, vil søge Fællesforeningens Forhold til Fabrikerne klarlagt ved Rettergang, saa er det fordi jeg mener, at det er af offentlig Betydning at faa at vide, hvilken moralsk Værdi der kan tillægges de Handelsprincipper, efter hvilke Fællesforeningen ledes, ganske uden Hensyn til, om denne Offentliggørelse maatte bidrage mere eller mindre til en Andels-Cementfabriks Anlæg.

Til Slutning skal jeg kun bemærke, at naar De til Trods for min Benægtelse vil fastholde, at de 50 Øre, med hvilke Cementprisen er bleven forøget i Aaret 1911, og hvorved Cementprisen kun er bragt tilbage til sin gamle normale Højde, skulde være sket af særligt Hensyn til Brugsforeningerne, saa kan jeg selvfølgelig ikke bringe Dem ud af denne Vildfarelse. Jeg kan imidlertid forsikre Dem, at Prisen paa Cement var bleven forhøjet, hvad enten der var blevet sluttet en Overenskomst med Fællesforeningen eller ikke, af den simple Grund, at Konjunkturerne ved Slutningen af Aaret 1910 tillod en saadan Forhøjelse, og fordi Cementfabrikerne er klare over, at det danske Cementmarked er udsat for saa mange Angreb baade fra opdukkende indenlandske Konkurrenter og fra hele den udenlandske Cementindustris Side, at en Priskamp i en nær Fremtid ikke vil kunne undgaas. Det vilde derfor være fuldstændig taabeligt, om Fabrikerne ikke benyttede en foreliggende Konjunktur til at sikre sig de Indtægter som de under en senere Priskamp vilde komme til at mangle, og derved i Tide skaffe sig den pekuniære Styrke, som er en Nødvendighed for dem, og som de ikke kan undvære. Det drejer sig her om Spørgsmaal af langt mere vidtrækkende Betydning end Andelsforeningens Deltagelse eller Ikke-Deltagelse i Produktionen. Naar De imidlertid i Deres Forblindelse tror, at Brugsforeningerne er den afgørende Faktor i disse Spørgsmaal, saa viser det kun, at De ogsaa i denne Henseende er ganske desorienteret med Hensyn til Cementindustriens Stilling.

Skrivelse (9. Oktbr. 1911) fra Direktørerne M. Christensen og Chr. Pedersen til Ingeniør Poul Larsen.

I Henhold til Deres 2de Skrivelser til vor Formand, Hr. Direktør Severin Jørgensen, af hvilke Skrivelser De har været saa elskværdig at tilstille Fællesforeningen en Genpart, saa tillægger De os undertegnede, specielt M. Christensen, et Par Udtalelser, som vi ikke kan eller vil lade staa hen uden at have nedlagt en bestemt Indsigelse mod deres Rigtighed.

Der anføres bl. a.: „at vi har været vidende om, at der maatte komme en Prisforhøjelse paa Cement pr. 1ste Januar d. A., og at vi havde konfereret om dennes Størrelse etc.“ — Dertil maa vi udtale, at under Forhandlingerne mellem Dem og d'Herrer Direktører D. Berg og Allan Peter-

højelsen — denne var tilstrækkelig motiveret derved, at en Del af Fabrikerne ikke tjente nogen videre under de i Aarene 1909—10

sen paa Deres Kontor i December eller Begyndelsen af Januar Maaned, blev ganske rigtig ogsaa Spørgsmaalet om en mulig Prisforhøjelse fremsat fra vor Side, men dette Spørgsmaal blev fra Deres Side besvaret meget ubestemt og paa en Maade, som gav os Indtrykket af, at det saa langt fra havde Øjeblikkets Interesse; men tværtimod laa langt ude i Fremtiden.

Og som en Følge heraf blev da ogsaa den fortsatte Drøftelse af dette Spørgsmaal holdt mere i Almindelighedens Form. — Christensen stillede imidlertid i Samtalens Løb den udtrykkelige Forespørgsel, at om saa var, der en Gang i Fremtiden alligevel skulde komme en Prisstigning paa Cementen, hvor stor denne maatte antages at blive, om 50 Øre, om Krone eller hvad. Paa dette Spørgsmaal blev svaret, at det var umuligt nu at udtalt noget om, hvad en Forhøjelse vilde blive, men en Krone pr. Tønde var utænkkelig, idet Konkurrencen fra Udlandet paa ingen Maade tillod dette. — Vi tillader os at gentage, at Forhandlingerne om Priserne blev ført over i Almindelighedens Form, og at vi kun kunde modtage det bestemte Indtryk, at en Forandring i Priserne laa ret fjernt.

Da vi saa gav vor Bestyrelse Underretning om Forhandlingernes Forløb, kunde vi selvfølgelig ikke omtale Muligheden for en Forandring i Priserne paa anden Maade, end vi havde opfattet dem, og som derfor var et Punkt ved Overenskomsten, det var overflødigt i særlig Grad at have Opmærksomheden henvendt paa; og vi fremførte denne vor Anskuelse med en god Samvittighed paa Basis af vor, og som vi tør sige, rigtige Opfattelse af de førte Konferencer.

Imidlertid kom Prisforhøjelsen umiddelbart efter, at Fællesforeningen endelig var indgaaet paa Overenskomsten af 13de December, og vi blev derved meget ubehageligt overraskede, eftersom Prisforhøjelsen kom os saa aldeles uventet; men samtidig med Prisforhøjelsen fulgte en Motivering af denne, som vi i endnu højere Grad maatte beklage. Ved vort Besøg hos Dem — den 8de eller 9de September — søgte vi da ogsaa efter bedste Evne at forklare Dem, hvor stærkt vort Firma, dets Bestyrelse og vi personlig maatte føle os ubehagelig berørt af, hvad der var sket.

Naar De i Deres ærede Skrivelse til Hr. Severin Jørgensen anfører, at medunderskrevne M. Christensen havde været bekendt med oftnævnte Prisforhøjelse førend dens Fremkomst, og han havde udtalt — vidnefast — at han intet havde imod Forhøjelsen, saa maa der nedlægges en bestemt Indsigelse mod Rigtigheden deraf. Uden at være i Stand til ordret at kunne gentage de faldne Udtalelser, maa det hævdes, at de, taget i videste Forstand, kun kan være faldne som en Dem givet Indrømmelse af Cementfabrikernes Ret til at foretage Prisforhøjelser naarsomhelst, uden at Fællesforeningen havde Lov til netop deri at se noget Brud paa trufne Aftaler eller Overenskomster. Vi vil ikke benægte, at en saadan Indrømmelse mulig kan være givet Dem i Samtalens Løb, men vi maa straks tilføje, at en saadan Indrømmelse paa ingen Maade indeholder en Godkendelse af, at vi havde den mindste Anelse om Prisforhøjelsens Fremkomst, da vi i December eller i Begyndelsen af Januar Maaned forhandlede med Dem om den femaarige Overenskomst, tværtimod. Iøvrigt er det jo

gældende lave Priser og i hvert Fald ikke tilnærmelsesvis saa meget, som Brugsforeningerne tjente gennem deres Salgsbonus — men

saaledes, at den Protest mod Prisforhøjelsen, som er fremsat af Andelsforeningerne og af vor Formand, Hr. Severin Jørgensen, ikke alene er rettet mod denne, men mod dens Fremkomst umiddelbart efter, at Fællesforeningen havde sagt ja til den femaarige Kontrakt; og saa er Protesten rettet imod den Forhøjelsen ledsagende Motivering, hvad vi ogsaa i Samtalens Forløb udtrykkelig fremhævede.

Vi ønsker ikke at blive indblandet i den Strid mellem Dem og Hr. Severin Jørgensen, som synes at blive det foreløbige Resultat af Overenskomsten mellem Cementfabrikerne og Fællesforeningen, men derimod ønsker vi gerne at udtale, at vi i sin Tid har givet Hr. Severin Jørgensen ligesom de øvrige Herrer i Fællesforeningens Bestyrelse de efter vor Opfattelse nøgterne Oplysninger om Forhandlingernes Forløb, og af hvilke nærværende Linier er et kort Uddrag.

Vi sender Hr. Severin Jørgensen en Genpart af nærværende Skrivelse, for at han deraf kan se, at hans Forudsætninger i Henseende til Prisforhøjelsen efter vor Overbevisning fremdeles er fuldt ud rigtige.

Skrivelse (12. Oktbr. 1911) fra Ingeniør Poul Larsen til Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger.

Jeg har modtaget Deres Ærede af 9de ds.

Naar De nu vil give det Udseende af, at den sandsynlige eller mulige Prisforhøjelse, som der var Tale om mellem os, forinden den 5-aarige Kontrakt blev vedtaget og underskrevet, skulde gælde en Prisforhøjelse en Gang i Fremtiden og ikke den umiddelbart forestaaende Prisændring, saa er dette Deres nuværende Standpunkt absolut og bevisligt urigtigt. De maatte vide,

at der hvert Aar er indtraadt Prisforandringer ved 1ste Januar,

at Prisen havde været langt nede paa Grund af Konkurrencen med Kongsdal,

at Prisen endnu ikke havde naaet den normale Størrelse, som den havde, inden Priskampen med Kongsdal indtraadte,

at Prisen var i Opgaaende, og der i den danske Handel ingen Momenter forelaa, ifølge hvilke den skulde være lavere, end den var før Kongsdals Start.

Da De nu spurgte mig, hvorledes det vilde gaa med Prisen, og jeg herpaa erkærede intet afgjort at kunne meddele Dem herom — da jeg var kontraktlig forpligtet til ikke at gøre dette — og De derefter forespurgte mig, om det kunde antages, at Prisen vilde gaa op med 1 Kr., hvilket jeg benægtede, saa tillader jeg mig at stille det Spørgsmaal til Dem, om De tør hævde, at jeg har sagt eller antydte for Dem, at der ingen Prisforhøjelse vilde finde Sted for Aaret 1911. Da dette ikke har været Tilfældet, maatte De selvfølgelig og fornuftigvis gaa ud fra, at en saadan Prisforhøjelse vilde indtræde, og var det Dem magtpaaliggende, at dette ikke skete, saa var det Deres Pligt og Skyldighed overfor Fællesforeningen, som De repræsenterede, og overfor Cementfabrikerne, som De kontraherede med, at gøre Stillingen fuldstændig klar ved at betinge Dem, at den umiddelbare Prisforhøjelse, som De efter alt det foreliggende kunde sige Dem selv var sandsynlig, ikke maatte indtræde, hvis Kontrakten blev

navnlig en Meddelelse om, at det derved indvundne Udbytte fore-

afsluttet. Dette er ikke sket, og alene heri ligger der et tydeligt, indirekte Bevis for, at De var forberedt paa og ventede Prisforhøjelsen. At jeg skulde have indladt mig paa noget saa taaabeligt som at give Dem et Svar paa, hvorledes Priserne vilde stille sig flere Aar ind i Fremtiden, synes det mig utroligt, at De kan have ment, thi De vidste jo dog fra tidligere Aar saa meget om Cementforretningerne, at De maatte være klar over, at en Fastsættelse af Prisen paa det indenlandske Marked er ganske umulig, naar der ikke i Forvejen er tilvejebragt Overenskomst med de udenlandske Cementfabriksgrupper, og at disse Overenskomster kun blev sluttet fra Aar til Aar, saa at intet Menneske er i Stand til at overse, hvorledes Forholdene kan stille sig blot et å to Aar frem i Tiden.

Naar De i Deres Ærede af 9de ds. skriver som følger:

„Naar De i Deres ærede Skrivelse til Hr. Severin Jørgensen anfører, at medunderskrevne M. Christensen havde været bekendt med oft-nævnte Prisforhøjelse før end dens Fremkomst, og han havde udtalt — vidnefast — at han intet havde imod Forhøjelsen, saa maa der nedlægges en bestemt Indsigelse mod Rigtigheden deraf.“

saa er dette et urigtigt Udtryk for, hvad jeg har hævdet i mit Brev til Hr. Severin Jørgensen af 5te ds., nemlig:

„at det var den umiddelbart forestaaende Prisforhøjelse, som blev diskuteret,

at Prisforhøjelsens Størrelse blev antydet gennem den stedfundne Diskussion, under hvilken Fællesforeningens Repræsentanter sikrede sig, at Prisen kun vilde blive forhøjet med et Beløb af mindre end 1 Kr. pr. Td.

at Fællesforeningens Repræsentanter — i Henhold til deres egen Erklæring her paa mit Kontor den 8de September 1911 — havde haft al mulig Grund til at vente, at Prisforhøjelsen netop vilde blive 50 Øre, hvorved det gamle, hidtil normale Prisniveau atter vilde være naaet.“

Jeg har ikke heri hævdet, at Forhøjelsen var Dem bekendt, men kun, at De efter Diskussionen havde al mulig Grund til at vente en Prisforhøjelse af 50 Øre. Heller ikke har jeg sagt, at De intet havde imod Prisforhøjelsen. Dette Spørgsmaal har ikke været diskuteret mellem os, og Deres Billigelse af Forhøjelsen er ikke indhentet, da den ikke var nødvendig.

De nedlægger saaledes Indsigelse imod to Paastande, som slet ikke er blevet fremført. Derimod kan jeg vidnefast bekræfte Rigtigheden af de af mig ovenfor citerede Udtalelser i mit Brev til Herr Direktør Severin Jørgensen af 5te Oktober, thi dels har Herr Direktør Allan Petersen overværet vor Samtale i December Maaned 1910, dels har jeg nedskrevet min Samtale med Deres Direktører den 8de September d. A. her paa mit Kontor. Samtalen blev, som De vil mindes, overværet af min Sekreter, som optog stenografiske Notitser under Samtalen, og Samtalens Indhold blev nedskrevet umiddelbart efter, at De havde forladt mit Kontor, saa det er ganske udelukket, at her kan foreligge nogen Hukommelsesfejl.

Af det nævnte Referat fra Mødet, som er tilstillet samtlige Cementfabriker, tillader jeg mig at citere følgende:

„Jeg (P. L.) hævdede navnlig, at Fællesforeningen efter de førte Forhandlinger maatte være ganske paa det rene med, at der fra 1ste Januar 1911 vilde indtræde forhøjede Priser, da dette Spørgsmaal udtrykkeligt var blevet drøftet mellem d'Herrer Christensen, Pedersen og

løbig ikke vilde blive uddelt som Aktieudbytte, men henlagt som Reservefond, hænger det saaledes sammen:

mig. Under denne Diskussion havde Herr Christensen udtalt Frygt for, at der muligvis kunde indtræde en Prisforhøjelse af 1 Kr. pr. Td., men dette havde jeg udtrykkeligt erklæret ikke vilde finde Sted. Paa Spørgsmaalet om, hvor meget Prisforhøjelsen kunde blive, havde jeg dengang erklæret ikke at kunne sige noget herom, da det endnu ikke var vedtaget af Fabrikkerne, men Herr Christensen indrømmede ved Samtalen i Dag udtrykkeligt, at han havde haft Grund til at vente, at Prisforhøjelsen vilde blive netop de 50 Øre, som den blev, og hvorved Cementprisen blev bragt tilbage til det Standpunkt, den stod paa, inden Kampen med Kongsdal begyndte. Herr Christensen erklærede udtrykkeligt, at han vedkendte sig, at dette var Indholdet af Forhandlingerne om dette Punkt, inden den 5 Aars Overenskomst med Brugsforeningerne blev sluttet, og indrømmede, at hvis Brugsforeningerne vilde have sikret sig, at der ikke skete nogen Prisforhøjelse, da maatte de have opstillet dette som en Betingelse i Kontrakten, hvilket imidlertid var ganske udelukket, netop fordi en Prisforhøjelse var forudsat som en Sandsynlighed under Forhandlingerne.“

Jeg mindes meget tydeligt, at da jeg foreholdt d'Herrer Christensen og Pedersen denne Sagernes Stilling, indrømmede Herr Christensen aabent og ærligt, at Sagen forholdt sig saaledes, idet Herr Christensen udtrykkeligt pointerede, at han ikke havde i Sinde at gaa fra, hvad han havde sagt. Det forundrer mig derfor nu noget, at den stedfundne Brevveksling har givet Direktør Christensen Anledning til at ændre sine Udtalelser om, hvad der er sket. Hvad jeg har talt om i vore Forhandlinger, er jeg ganske paa det rene med, og jeg ved, at jeg har givet Dem alle de Oplysninger, som jeg var berettiget til at give.

Det glæder mig af Deres Brev at se, at De

„i sin Tid har givet Hr. Severin Jørgensen ligesom de øvrige Herrer i Fællesforeningens Bestyrelse de efter vor Opfattelse nøgterne Oplysninger om Forhandlingernes Forløb, og af hvilke nærværende Linjer er et kort Uddrag.“

Thi heraf maa det jo fremgaa, at De ogsaa har givet Herr Direktør Jørgensen en Beretning om den mellem os stedfundne Forhandling om eventuelle Prisændringer. Herved kommer jo imidlertid Herr Severin Jørgensens offentlige Udtalelser til at staa i et meget uheldigt Lys, men iøvrigt staa de ovenfor citerede Udtalelser ikke i Overensstemmelse med, hvad Herr Severin Jørgensen skrev til mig i sit Brev af 29de September:

„At De, som De meddeler, har antydnet overfor d'Herrer Direktører Chr. Pedersen og M. Christensen, at en Prisforhøjelse en Gang i Tiden sandsynligvis vil finde Sted, er muligt, men derom har Fællesforeningens Styrelse været fuldstændig uvidende.“

Herr Severin Jørgensen vil saaledes end ikke vedkende sig at vide noget som helst om, at der blot har fundet en Antydning Sted af en Mulighed for Prisforhøjelse „en Gang i Tiden“ i Forhandlingerne mellem os. Det turde derefter være noget vanskeligt at forlige Deres og Herr Direktør Severin Jørgensens Erklæringer med hinanden.

Skrivelse (18. Oktbr. 1911) fra Direktørerne M. Christensen og Chr. Pedersen til Ingeniør Poul Larsen.

Nærværende fremkommer for i Anledning af Deres ærede Brev af 12te ds. at meddele, at Deres Konklusioner er fejlagtige, thi Undertegnede

Den Overenskomst med Fællesforeningen om en særlig Bonus, d. v. s. en særlig lav Pris, som Fabrikerne havde anset det for rigtigt at oprette, havde i Tidens Løb sat meget ondt Blod hos forskellige Kredse af Cementforbrugere. Fra flere forskellige Sider fremkom Krav om at blive stillede paa samme Maade som Brugs-

anede absolut ikke — jfr. vort ærbødige af 9de ds. — at en Prisforøgelse var forestaaende fra 1ste Januar d. A., og Meddelelsen derom kom ligesaa overraskende for os som for vor Bestyrelse.

At vi har forhandlet om Prisnedsættelse og Prisforhøjelse, naar der var Tale om Kontrakt for 5 Aar, er jo den naturligste Ting af Verden, men Deres Udtalelser om denne Sag i Forbindelse med Deres Udtalelser om Konkurrence fra Udlandet har faktisk bibragt os netop den Opfattelse, at Spørgsmaalet om Pris var underordnet, og det viser sig nu, at vi ikke til vor Bestyrelse har refereret dette Punkt i vor Forhandling med Dem. Dette kan maaske se mærkeligt ud, men vi beder Dem betænke, at vort Referat selvfølgelig blev bygget paa Grundlag af Deres Forslag til Overenskomst, og i dette fandtes intet om dette Forhold. Selv havde vi, som saa ofte sagt, ikke faaet den Følelse, at dette Punkt kunde blive en Anstødssten, ellers vilde vi jo have bragt det paa Bane.

Hvad medunderskrevne M. Christensen har erklæret, er, at Prisspørgsmaalet har været drøftet hos Dem, og det har vi begge været klar over hele Tiden, men det viser sig jo nu, at vi ikke har faaet denne Side af Sagen med i vort Referat, saa Hr. Severin Jørgensens Meddelelse herom er rigtig.

Deres Citat af Referatet til Cementfabrikerne kan vi ikke helt godkende, hvilket vi ikke undlader at tilføje.

— — —

Skrivelse (19. Oktbr. 1911) fra Ingeniør Poul Larsen til Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger.

Jeg har modtaget Deres Ærede af 18de ds., som, da det blev sendt mig pr. Bud og først ankom Kl. 3 om Eftermiddagen, formentlig skulde være dateret den 19de Oktober.

Af Deres Brev har jeg bemærket mig Deres Indrømmelse af, at De overfor Deres Bestyrelse ikke har refereret vor Diskussion forinden Kontraktens Affattelse om mulige eller sandsynlige Prisændringer. De skriver endvidere herom:

„Dette kan maaske se mærkeligt ud,“

Men endnu mere mærkeligt maa det sikkert forekomme ethvert loyalt tænkende Menneske, at De lader Herr Severin Jørgensen's, Herr Anders Nielsen's og Herr Lærer Holm's voldsomme offentlige Angreb paa Cementfabrikerne passere upaatalte, skønt De ved, efter Deres egne, nu foreliggende skriftlige Erklæring, at Grundlaget for alle disse Angreb er fuldstændig urigtigt, idet De skriver som følger:

„Hvad medunderskrevne M. Christensen har erklæret, er, at Prisspørgsmaalet har været drøftet hos Dem, og det har vi begge været klar over hele Tiden, men det viser sig jo nu, at vi ikke har faaet denne Side af Sagen med i vort Referat (til Fællesforeningens Bestyrelse).“

foreningerne, saaledes navnlig fra Foreningen af Cementmurstensfabrikanter, der allerede i Brev af 24. Januar 1910 (Bilag 15) havde stillet et „ganske bestemt og ufravigeligt Krav“ om at faa en Ordning „i Lighed med, hvad der har været tilstaaet Fællesforeningen af de danske Brugsforeninger“. Hvis Cementfabrikerne ikke vilde indgaa herpaa, truede Murstensfabrikanterne med, at de i Samarbejde med Centralforeningen af Murer- og Tømrermestre, der altsaa ogsaa skulde have en lignende Særstilling, vilde arbejde paa Oprettelsen af en egen Cementfabrik. Cementkøbmændene havde allerede i Slutningen af Aaret 1909 holdt et Møde i Roskilde til Vedtagelse af et Forslag om gennem en Afgift af 10 Øre pr. solgt Td.

De vil næppe kunne hævde, at De ikke under disse offentlige Angrebs-Fremkomst har været paa det rene med, at Prisspørgsmaalet var en Anstødssten. Det havde da været Deres Direktørers Pligt og Skyldighed som Mænd af Ære offentlig at have forklaret Sagens virkelige Sammenhæng. Det modsatte at tie stille og lade de ganske uretfærdige Angreb gaa upaa-talte hen, er ikke fair og loyal Handlemaade.

Bilag 15.

Skrivelse (24. Januar 1910) til Fabrikerne fra Foreningen af Cementmurstensfabrikanter i Danmark og Foreningen af Cementvarefabrikanter i Jylland og Fyn.

Paa Foreningen af Cementmurstensfabrikanter Generalforsamling ... den 15de—16de Jan. d. A. blev der ... vedtaget at rette følgende Henvendelse ti de danske Cementfabriker:

„Uagtet en tidligere Henvendelse til de danske Cementfabriker fra Foreningen af Cementvarefabrikanter for Jylland og Fyn og Foreningen af Cementmurstensfabrikanter i Danmark om en Fortrinspris paa Cement har mødt et bestemt Afslag tillader vi os dog atter at rette følgende Henvendelse til de danske Cementfabriker før videre foretages.

Af Hensyn til vore Industriers Fremvækst ser vi os nødsaget til at stille et ganske bestemt og ufravigeligt Krav om, at der tilstaas vore Foreningers Medlemmer en billigere Pris paa Cement end den for 1910 stipulerede f. E. ydet paa den Maade, at der gennem Foreningernes Repræsentationer tilstilles Medlemmerne en Godtgørelse fra Cementfabrikerne for aftaget dansk Cement til nuværende fastsatte Pris for 1910 i Lighed med hvad der har vært tilstaaet Fællesforeningen af de danske Brugsforeninger.

Skulde de danske Cementfabriker imod Forventning ikke ville indgaa paa denne eller lignende Overenskomst beklager vi at se os nødtvungne til at lægge al Kraft og Energi ind paa ved eventuel Samarbejde med Centralforeningen af Murer- og Tømrermestre og eventuelt andre større Cementbrugere at arbejde for Oprettelse af en egen Cementfabrik ...

Vi beklager i høj Grad om det skulde vise sig nødvendigt for os at gribe til de ovenfor omtalte Midler, men Forholdene medfører, at vi i Tilfælde af Afslag fra Cementfabrikerne ubetinget maa gøre det.

— — —

Cement eller ca. 130,000 Kr. aarlig at danne et Fond med den Hensigt at indkøbe Grunde i umiddelbar Nærhed af de gamle Fabriker med Trudsel om, hvis de ikke kunde opnaa yderligere Salgsfordele, at opføre egne Cementfabriker, hvilket medførte, at Fabrikerne selv blev tvungne til med store Bekostninger at sikre sig disse Grunde.

Fra forskellig Side og navnlig med Tilslutning af Cementvarefabrikanterne arbejdedes der paa at starte en Cementfabrik „Jylland“, der væsentlig for fransk Kapital skulde rejses i Aaret 1911, og Aalborg Amtstidende kunde under 14de Januar 1911 skrive, at Udsigterne tegnede sig meget lyse for Planens Gennemførelse. Alle disse forskellige Forhold bevirkede, at Cementfabrikerne, da den af samtlige Konjunkturer bevirkede Prisforhøjelse i 1911 blev besluttet, bestemte sig til ikke — saaledes som det for nogle af Fabrikerne Vedkommende kunde have været stærkt paakrævet af Hensyn til deres med Grund utaalmodige Aktionærer — at udbetale Merudbyttet som Dividende, men reservere det til Anvendelse i den Priskamp, der maatte komme, hvis der blev kastet mere Cement ind paa det danske Marked, der allerede da kun kunde optage Halvdelen af de eksisterende Fabrikers Produktion. Den eneste Faktor, man ikke regnede med som frembydende nogen Fare i saa Henseende var netop Brugsforeningerne — for overfor dem havde man jo netop i de samme Dage gennem den femaarige Overenskomst sikret sig, at der ikke fra deres Side kunde startes nogen konkurrerende Fabrik. Det kom derfor Cementfabrikerne aldeles overraskende, at Brugsforeningerne tog den Omstændighed, at Fabrikerne meddelte, at de foreløbig ikke vilde udbetale den ved Prisforhøjelsen — der vel at mærke kun bragte Prisen tilbage til det gamle Niveau — indvundne Fortjeneste, som Anledning til paa Trods af Overenskomsten om det modsatte at rejse en voldsom Agitation for selv at starte en Cementfabrik. I denne Agitation tog ikke alene de enkelte Brugsforeninger Del, men selve Fællesforeningens Formand støttede med sin Autoritet Tanken paa bedste Maade, skønt han gennem Cementfabrikerne Skrivelse af 6te Februar 1911 (Bilag 12) og den senere Korrespondance (Bilag 13—14) var oplyst om, at der ingen som helst Grund forelaa, der berettigede Brugsforeningerne til at fravige de trufne Aftaler. Cementvarefabrikanterne, der ikke havde kunnet opnaa de

særlige Fordele, som Brugsforeningerne havde, og Brugsforeninger, der var misfornøjede med, at de ikke kunde formaa Cementfabrikerne til under Paaberaabelse af den i Brugsforeningernes Øjne overenskomststridende Prisforhøjelse at yde disse endnu flere og hemmelige Fordele (jfr. Bilag 14), fandt hinanden, og i Maj 1911 udsendtes et Opraab (Bilag 16), i hvilket Opraab er citeret en Artikel af Hr. Severin Jørgensen, Formanden for Fællesforeningen, der med sin egen

Bilag 16.

Meddelelse (29. Novbr. 1911) fra Udvalget for den ny Andels-Cementfabrik.

Mange har sikkert med Længsel ventet efter at høre, hvorledes Arbejdet for den ny Cementfabrik skred frem. ...

Der blev forsøgt indledet Underhandlinger med Bestyrelsen for Fællesforeningen af danske Brugsforeninger om Samarbejde, men denne havde overfor Cembringen bundet sig i 5 Aar, hvad der imidlertid havde haft en extra Forhøjelse af Cementprisen til Følge (se herom medfølgende Aftryk af en af Formanden for Brugsforeningerne, Hr. Severin Jørgensen, i „Andelsbladet“ indrykket Redegørelse).

Der er nu kommet et Samarbejde i Gang med Andelsforeningerne. ...

Udvalget forudsætter, at de, der har sluttet sig til det paa det tidligere Grundlag, ogsaa vil slutte sig til Fabriken under den ny Form, og beder disse dog alligevel tilbagesende Indtegningslisten i underskreven og udfyldt Stand snarest muligt til

J. Holm, Vejle Søndermark pr. Vejle.

Arbejdet med Starten skal nemlig fremmes hurtigst muligt, da man maa beregne henimod $\frac{3}{4}$ Aar til Fabrikens Opførelse og denne skulde helst staa færdig til Foraaret 1912.

Uddrag af Hr. Severin Jørgensens Artikel i „Andelsbladet“ Nr. 12:

... Dagbladene indeholder ikke sjældent Beretninger om de store amerikanske Trust- eller Ringdannelser og Oplysninger om disses for Befolkningens store Flertal saa uhyre skadelige Betydning, navnlig fordi de ofte i høj Grad fordyrer en stor Del af de vigtigste Forbrugsartikler.

Og man ved af Bladenes Beretninger, at de amerikanske Fristaters Regering med stor Energi, men som det dog synes forgæves, kæmper for at uskadeliggøre disse for Befolkningen saa ødelæggende Ringdannelser.

Disse Ringe og Truster har forstaaet at aftvinge Befolkningen en Skat, vistnok ofte langt større end den Skat, der afkræves den af Staten, og Millioner, ja. Milliarder flyder aarlig ind i de smarte Forretningsmænds Skatkamre.

Og hvilken uforholdsmæssig Magt forlener ikke de uhyre Kapitaler deres Ihændehavere med, en Magt, der ikke altid benyttes i det Godes Tjeneste, men bevisligt ofte benyttes til at forvende Retfærdighed med. Hvis ikke Ringenes og Trusterne Guld i Amerika havde denne Magt til at forvende Retfærdighed og Ærlighed, vilde det være uforstaaeligt, hvorfor endog Statsstyrelsen staa magtesløs overfor disse landsskadelige Virksomheder, som Statens øverste Styrelse har vist sig at have den bedste Villie til at uskadeliggøre.

Underskrift havde lovet ikke i 5 Aar at arbejde for nogen Fabrik, hvori han direkte erklærer, at han „maatte antage, at de (5, Brugsforeningerne, Fællesforeningens Medlemmer) netop nu vilde finde den stærkeste Anledning til at faa Planen om Anlæg af en Cementfabrik

Disse Forhold i Amerika er vi vist alle — Dagbladene med — enige om i højeste Grad at fordømme; men vistnok ikke alle tænker paa, at vi ogsaa her i Danmark har Trust- og Ringdannelser, der vel ikke kan maale sig i Dimensioner med deres amerikanske Mønstre, men som, naar de langt mindre Forhold tages i Betragtning, er lige saa skadelige for Befolkningen her, som de store Truster og Ringe er skadelige for Befolkningen i Amerika. Mon der ikke var lige saa stor Anledning til ogsaa her i Danmark at rejse en Kamp mod de her til Lands eksisterende varefordyrende Ringe? Og mon man i Almindelighed tænker paa, at ogsaa nogle af de store amerikanske Trustsyrer har strakt deres lange Fangearme helt over til det lille Danmark og fordrer Tribut ogsaa af den danske Befolkning?

Jo, ogsaa her i Danmark findes der Virksomheder af den omtalte Art, der har forstaaet at aftvinge Befolkningen Skat. Og naar dette sker uden nævneværdig Protest fra dem, der betaler Skatten, er det utvivlsomt, fordi Befolkningen i Reglen ikke ved, at den betaler en saadan ekstra Skat til private Virksomheder, idet Skatten jo ikke opkræves direkte, men er indbefattet i Prisen paa de Varer, der købes hos de nævnte Virksomheder.

Denne Skat er jo nemlig næsten umærkelig ligesom andre indirekte Skatter, som f. Eks. Toldskatten. Disse Skatter tynger vel i ringe Grad Sindet, fordi man i Reglen ikke ved af eller i hvert Fald ikke tænker paa, at man betaler dem; men de letter alligevel Pengepungen i samme Grad som de direkte Skatter, hvilke man sukkende betaler ...

Cementringen.

Nu kommer jeg til at omtale en af de — efter min Mening — mest samfundsskadelige Ringe, nemlig Cementringen. Om jeg husker ret, dannedes denne Ring i 1889. Den kom til at omfatte alle Cementfabriker i Danmark, Norge, Sverrig, Finland og Nordtyskland. Konkurrence i de nævnte Lande er altsaa saa godt som udelukket. Ringens Ledelse bestemmer efter eget Forholdsbefindende, og naturligvis til sin egen Fordel Cementpriserne, ja, ikke blot den Pris Forhandleren skal betale for Cementen, men tillige den Minimumspris, under hvilken Forhandleren ikke maa sælge Cementen; Ringen bestemmer endog hvad Forhandlerne er pligtige at beregne i Fragtgodtgørelse for Tilførsel af Cementen til Kunderne, henholdsvis fra Skib, Banevogn eller Lager.

For at betage Melleghandlerne Lysten til at gøre Oprør mod Ringens strenge Betingelser yder den disse en god Melleghandleravance. Denne maa naturligvis betales af Forbrugerne. Endvidere indeholder de trykte Betingelser, som man uvægerlig har at overholde, følgende Klausul:

„Køb i Fællesskab er ikke tilladt, og enhver Køber er ved ethvert Videre salg til Forhandling ved Købmænd, Brugsforeninger og andre samt ved ethvert Videre salg til Cementvarefabriker forpligtet til ved Slutseddel at binde sine Købere til under Ansvar over for sig og Fabrikkerne at overholde de samme Forpligtelser, som han selv har i Følge nærværende Salgs- og Leveringsbetingelser.“

En Betingelse for at kunne købe Cement hos de i Ringen værende Cementfabriker — og som nævnt omfatter Ringen bl. a. alle de danske Ce-

bragt i Udførelse“. Med denne direkte — og megen anden — Støtte fra Fællesforeningens Formands Side lykkedes det Sjølen i den projekterede Andelsfabrik, Hr. Anders Nielsen, Svejstrup Østergaard, at formaa en hel Del af de Brugsforeninger,

mentfabriker — er tillige, at Køberne hverken direkte eller indirekte maa købe eller forhandle Cement fra andre end de Ringen tilhørende Fabriker.

Det er jo ingen Hemmelighed, at Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger ogsaa har omgaaedes med Planer om at søge oprettet en Andels-Cementfabrik, hovedsagelig med Brugsforeningerne som Andelshavere. Det er derimod en Misforstaaelse, naar man har ment, at det var Fællesforeningen som saadan, der agtede at anlægge en Cementfabrik. Forslag i saa Henseende er ganske vist fremkomne; men da der jo er adskillige Brugsforeninger, som ikke fører Cement, og derfor ikke har direkte Interesse i den Artikel, har man ment, at disse Foreninger burde fritages for Delagtighed i en saadan Fabrik. Dog er den Mærkelighed indtruffen, at der fra flere af de Foreninger, som man forudsatte ikke havde nogen særlig Interesse for denne Sag, netop er rettet de stærkeste Opfordringer til Fællesforeningen om at anlægge en Cementfabrik — under Henviisning til det Samfundsgavn, saadant vilde være.

I Anledning af disse Opfordringer, har Fællesforeningen ved en sagkyndig Ingeniør foretaget omfattende og nøjagtige Undersøgelser om Rentabiliteten af en Cementfabrik, hvilke Undersøgelser absolut var i Favør af Anlægget af en saadan, da de udviste, at Cementproduktionen giver en meget betydelig Avance. Ligeledes er der foretaget en nøje Kalkulation over Omkostningerne ved et saadant Anlæg, og der er foretaget omfattende Undersøgelser af, hvor den for en Cementfabriks Anlæg bedst egnede Plads fandtes.

Da det imidlertid tillige viste sig, at der til Anlægget af en Cementfabrik af passende Størrelse krævedes en ret betydelig Kapital, som Fællesforeningen vel uden Vanskelighed vilde kunne afse, men som man mente sandsynligvis vanskeligt kunde opnaas tegnet af Brugsforeningerne, og man ikke heller fandt det tiltalende at gaa udenfor Medlemmernes Kreds, fandt Styrelsen og Repræsentantskabet, at det var det fornuftigste foreløbig at stille Sagen i Bero, navnlig da der nu forelaa Tilbud fra de forenede Cementfabriker om, at de vilde gaa ind paa de af Fællesforeningen stillede Fordringer, gaaende ud paa, at man paa en hvilken som helst Plads i Landet med Undtagelse af København skulde yde Fællesforeningen den største Handelsrabat, der ydedes nogen Forhandler i Landet. Der var dog hertil knyttet den Betingelse, at Fællesforeningen skulde være pligtig at tage sit Forbrug af Cement hos de forenede Fabriker i et længere Tidsrum og ikke bygge Cementfabrik i dette Tidsrum. Samtidig med dette Tilbud meddeltes det Fællesforeningen, at saafremt den ikke paatog sig Forpligtelsen til for det nævnte bestemte Tidsrum at undlade at bygge Cementfabrik, vilde Forbindelsen mellem Cementfabrikerne og Fællesforeningen øjeblikkelig blive afbrudt. Da man jo stod usikker over for Muligheden af Realisationen af Planen om Anlæg af en Cementfabrik i en nær Fremtid, men derimod var klar over, at en Afbrydelse af Forbindelsen med Cementfabrikerne vilde medføre et betydeligt Tab for Brugsforeningerne, hvis Planen ikke realiseredes, turde Styrelsen og Repræsentantskabet ikke paatage sig Ansvar for at nægte at gaa ind paa Overenskomsten.

der gennem Fællesforeningen var kontraktlig bundne til at købe deres Cement hos de gamle Fabriker, til at forpligte sig til som Andelshavere i den projekterede Andelsfabrik at tage hele deres Cementforbrug hos denne, og paa et Fællesmøde mellem Cementvarefabrikanterne og Brugsforeningerne den 8de September 1911 i Fredericia, ved hvilket Møde Hr. Severin Jørgensen var tilstede og

Styrelsen nægtede dog at gaa ind paa den Fordring, Cementfabrikerne ogsaa stillede, nemlig at Fællesforeningen heller ikke i en nærmere bestemt Tid maatte træffe Forberedelser til Anlæg af en Cementfabrik, hvilken Fordring da frafaldtes.

Men Styrelsens og Repræsentanternes Stilling til Spørgsmaalet om Anlæg af en Cementfabrik vilde dog utvivlsomt være bleven en anden, hvis man havde anet, hvad der nu skete. Der skete nemlig dette, at aldrig saa snart var Fællesforeningen bunden til den nævnte Overenskomst, før de forenede Cementfabriker udsendte den Meddelelse, at de havde forhøjet Prisen paa Cement med 50 Øre pr. Td. og samtidig oplyste, at denne Overpris skulde anvendes til Dannelse af en Krigsfond, der skulde benyttes til Bekæmpelse af mulig opdukkende Konkurrence.

Selvfølgelig protesterede Fællesforeningens Styrelse paa det stærkeste mod denne Omgaaelse af Overenskomsten, som vi fandt i højeste Grad stridende mod dennes Forudsætninger, og vi forlangte, at Forhøjelsen skulde tages tilbage, hvilket vi — som vi bemærkede — maatte anse for ogsaa at være i Fabrikerne egen Interesse, da vi ikke ansaa det for sandsynligt, at Brugsforeningerne, der jo ikke var bundne til at tage deres Forsyning af Cement i Fællesforeningen, vilde finde sig i en saadan Behandling fra Cementfabrikerne Side, men maatte antage, at de netop nu vilde finde den stærkeste Anledning til at faa Planen om Anlæg af en Cementfabrik bragt i Udførelse. Og hvorledes Fællesforeningen vilde stille sig til dette Spørgsmaal efter Overenskomstens Udløb, maatte jo — efter denne ekstra Fordyrelse af Cement fra Fabrikerne Side — synes at være givet.

Fællesforeningens Protest blev drøftet i et af Cementfabrikerne Ledelse afholdt Møde, men Resultatet deraf blev et Afslag samt en Tilkendegivelse af, at Cementfabrikerne Ledelse forbeholdt sig sin Stilling til Overenskomsten med os, saafremt Brugsforeningerne foretog sig noget Skridt i Retning af Anlæg af en Cementfabrik. Dette synes at være en Antydning af et muligt Brud paa Kontrakten fra Cementfabrikerne Side, som dog næppe vilde være til Gavn for dem.

Saaledes er Stillingen til Cementspørgsmaalet i Øjeblikket. Jeg har ment at skyldte Fællesforeningens Medlemmer en udførlig Redegørelse for Sagen.

Severin Jørgensen.

Skal vi saa rejse Dansk Andels-Cementfabrik.

Inden Cementringen endnu faar Tid til at inddrive den Skat, der er fra-taget Forbrugerne, maa disse have rejst deres egen Fabrik — ellers bliver Ringens Krigskasse for stor og for stærk.

Nu skal vi da se, om Severin Jørgensen har Ret i sin Spaadom: Det er ikke sandsynligt, at Forbrugerne vil finde sig i den Behandling, Cementringen har bestemt at give dem, nemlig, at de skal fylde Cementringens Krigskasse til Forhindring af en Andelsfabrik.

Fabriken maa rejses, før Cementringen faar sin Krigsfond inddreven.

blev særlig hyldet, startedes Dansk Andelscementfabrik. idet det paa Mødet udtrykkelig blev udtalt, at Cementvarefabrikanterne selv havde vist sig for smaa til at gennemføre Planen, det var kun ved Brugsforeningernes Hjælp, at dette var lykkedes. Bygningen af Cementfabriken paabegyndtes kort efter, og denne er i Sommeren 1913 traadt i Virksomhed og har siden da leveret Cement til formentlig samtlige de Brugsforeninger, der efter Overenskomst med Fællesforeningen var forpligtede til at aftage hos de gamle Fabriker, hvorved der fra Fællesforeningens og disse Brugsforeningers Side foreligger et til Erstatning forpligtende Brud paa den indgaaede Overenskomst, ligesom selve den Omstændighed, at Fællesforeningen og dens Medlemmer, Brugsforeningerne, har medvirket til og udgjort den afgørende Faktor ved Oprettelsen af den nye Cementfabrik, er et til Erstatning forpligtende Brud paa Overenskomsten med Cementfabrikerne.

Den Skade, der er tilføjet de danske Cementfabriker ved Brugsforeningernes ovenfor beskrevne Kontraktbrud, kan naturligvis ikke fuldstændig gøres op, før den femaarige Periode med Udgangen af Aaret 1915 er udløbet, eller rettere ikke før Aaret 1916 er gaaet, eftersom Brugsforeningerne jo kun maatte købe Grund og planlægge en Fabrik i Kontrakttidens Løb, men ikke paabegynde Bygning, og da saadan Bygning og Montering ikke kan færdiggøres paa mindre end et Aar, skulde Cementfabrikerne altsaa efter Kontrakten mindst til Udløbet af 1916 være sikrede mod nogen Konkurrence fra den Side. Cementfabrikerne maa altsaa forbeholde ethvert Krav, der kan rejse sig af, at den af Brugsforeningerne etablerede retsstridige Tilstand fortsættes indtil Kontrakttidens Udløb, men ønsker med saadant Forbehold allerede nu at indtale Erstatning for den Skade, der til dette Øjeblik allerede er sket.

Den ved Fællesforeningens Kontraktbrud indtraadte Skade fordeles sig paa flere forskellige Poster :

Bilag 17.

Andelsbladet Nr. 47 (21. November 1913).

Dansk Andels-Cementfabrik.

Generalforsamlingen i Aalborg den 11te ds.

Formanden, Anders Nielsen, Svejstrup Østergaard, bød velkommen ...

— — —
Formanden fremlagde derpaa Anlægsregnskabet ... og knyttede hertil følgende Bemærkninger : ...

1) De Brugsforeninger, pr. 1ste November 1913 ca. 400 (jfr, fremlagte Særtryk af Andelsfabrikens første Generalforsamling d. 10de November 1913, Bilag 17) og maaske derved samtlige de Brugsforeninger, som overhovedet handler med Cement, der i Løbet af Aaret 1913 har aftaget Cement fra Andelsfabriken, har saaledes i nævnte Aar unddraget sig Forpligtelsen til at købe hos de gamle Fabriker og derved tilføjet disse et saadant Tab, som Avancen paa den unddragne Omsætning andrager. Ifølge den paa Andelsfabrikens Generalforsamling afgivne Beretning (jfr. Bilag 17) forholder denne Fabriks Salg til Brugsforeninger i Modsætning til andet Salg sig omtrent som 2 til 1. Da der ifølge Regnskabet ultimo Oktober 1913 er solgt for 179,974 Kr. 35 Øre Cement, vil det med de da noterede Priser sige, at der er solgt ca. 30,000 Td. Cement. Af disse maa Brugsforeningerne efter det af Andelsfabriken oplyste Forhold have aftaget ca. 20,000 Td.

Andelsfabriken har ansat sin Minimumspris til 3 Kr. 80 Øre pr.

Man vil maaske erindre, at vi ved den stiftende Generalforsamling i Fredericia 10de November 1911 oplyste, at vi agtede at bygge en Fabrik til en aarlig Produktion af 200,000 Tdr. Cement, og at dette vilde koste ca. 1 Million Kr. Der var den Gang indmeldt 297 Foreninger, og 233 af disse havde opgivet et Forbrug af 47,523 Tdr. Cement eller gennemsnitlig 204 Tdr. pr. Forening ...

Ved Anlæggets Paabegyndelse var der indmeldt 360 Foreninger, hvoraf 249 havde opgivet et Forbrug af 49,508 Tdr. eller gennemsnitlig ca. 200 Tdr. pr. Forening ...

Nu den 1ste November var der indmeldt 400 Foreninger, og naar man lægger et Gennemsnitsforbrug af 200 Tdr. pr. Forening til Grund for Beregningen, faar man et samlet Forbrug af 80,000 Tdr. Af de i den senere Tid indmeldte Foreninger er der næsten ingen, som har opgivet noget Forbrug. Derimod har det vist sig, at adskillige Foreninger i de tre Maaneder, vi uden strengt prompt Ekspedition har udsendt Cement, allerede har overskredet det tegnede Aars-Kvantum. F. Eks. har Løgstør Lokalforening tegnet sig for 300 Tdr. aarlig, men har i det forløbne Kvartal aftaget 450 Tdr., Taars Brugsforening har tegnet sig for 150 Tdr., men har aftaget 260 Tdr., og Hornslet har tegnet sig for 150 Tdr., men har aftaget 240 Tdr. Ialt har 25 Foreninger allerede overskredet det tegnede Aarsforbrug.

Vi har i Øjeblikket 116 enkelte Andelshavere, som tilsammen har tegnet sig for et Forbrug af 42,430 Tdr. ...

... vor Fabrik viser sig nu at kunne producere 900 à 1000 Tdr. Cement pr. Døgn eller ca. 300,000 Tdr. aarlig. Det er vor Tro, at vore Medlemmer paa det nærmeste vil aftage dette Kvantum, især da Tilgangen af nye Medlemmer vedbliver. ...

Da vi har bygget en Fabrik til en aarlig Produktion af 300,000 Tdr. i Stedet for — som Meningen oprindelig var — 200,000 Tdr. ...

— — —

Td., med hvilken Pris Fabriken altsaa mener at kunne klare sig. De gamle Fabriker har derfor i indeværende Aar maattet bringe deres Priser ned til samme Niveau og har som Følge deraf nedsat deres Cif-Pris med 1 Kr. 70 Øre (hvorhos Salgsprincippet med en i Prisen inkluderet Bonus til Købmændene har maattet opgives som Følge af Konkurrencen med Andelsfabriken). Den Skade, der er tilføjet Fabrikkerne ved, at Salget til Brugsforeningerne er unddraget dem, maa da altsaa mindst beregnes med 1 Kr. 70 Øre pr. Tønde, altsaa for det for Tiden indtil ultimo Oktober af Andelsfabriken overtagne Salg af ca. 20,000 Td. til 34,000 Kr. med Fradrag af den Extrabonus, der, hvis Brugsforeningerne havde overholdt Kontrakten, vilde være tilfaldet dem, og som efter Gennemsnittet i de foregaaende Aar maa ansættes til ca. 30 Øre pr. Tdr., altsaa 6000 Kr., altsaa ialt 28,000 Kr.

Fra Oktober 1913 maa Andelsfabriken efter den paa Generalforsamlingen givne Beretning formodes at være i fuld Drift, det vil sige, at den producerer og sælger 300,000 Td. aarlig, hvoraf altsaa — stadig efter Andelsfabrikens Angivelse — efter det foran angivne Forhold de 200,000 Td. til Brugsforeningerne. I Resten af Aaret 1913 maa der derfor efter Andelsfabrikens Opgivende antages at være unddraget de gamle Cementfabriker $\frac{2}{12}$ af 200,000 Td., d. v. s., at der maa godtgøres Cementfabrikerne 1 Kr. 70 Øre $\times$ 33,300 Td. = 56,610 Kr. med Fradrag som ovenfor af Ekstrabonus 9,990 Kr. = 46,620 Kr.

2) For indeværende Aar har Cementfabrikerne som foran meddelt set sig nødsaget til at nedsætte Cementprisen med 1 Kr. 70 Øre netto. Grunden hertil er den, at da Andelsfabriken er baseret paa, at alt hvad der indtjenes som Nettooverskud skal fordeles til Andels haverne, maa de gamle Fabriker befrygte, at de, saafremt et saadant Princip med Fordel for Andelshaverne kan gennemføres, med Tiden vil miste deres danske Marked — Andelsfabriken har jo saaledes — jfr. Beretningen — allerede truet med let at kunne udvide sin Produktion til 600,000 Td. — og de har derfor ved den dem fra Brugsforeningernes Side uberettiget paaførte Konkurrence set sig nødsaget til at nedsætte deres Pris saameget, at der efter Fabrikernes Skøn ikke kunde forventes at ville blive noget Udbytte til Fordeling

blandt Andelsfabrikens Interessenter, altsaa netop med de foran angivne 1 Kr. 70 Øre pr. Td.

Da det er Brugsforeningernes kontraktstridige Optræden, der har fremkaldt denne Nødvendighed, og der uden Andelsfabrikens Fremkomst ikke havde været nogen Anledning til at nedsætte Prisen, maa Brugsforeningerne bære det pekuniære Ansvar derfor, og Erstatningen for, at Brugsforeningerne ikke har købt hos de gamle Fabriker i den forløbne Maaned af Aaret 1914, maa derfor beregnes paa samme Maade som ovenfor angivet for de 2 sidste Maaneder af 1913, og bliver altsaa $1 \text{ Kr. } 70 \text{ Øre} \times 16,650 \text{ Td.} = 28,305 \text{ Kr.}$ med Fradrag af 4995 Kr., altsaa = 23,310 Kr.

3) Fællesforeningen maa endvidere i Henhold til de under 2) anførte Betragtninger være ansvarlig for det Tab, der tilføjes Fabrikerne derved, at Prisen for hele det øvrige danske Cementmarkeds Vedkommende har maattet nedsættes med 1 Kr. 70 Øre pr. Td. Da Fabrikernes Salg til Indlandet i Januar Maaned d. A. har beløbet sig til 47,308 Td., bliver Erstatningen herfor $1 \text{ Kr. } 70 \text{ Øre} \times 47,308 = 80,423 \text{ Kr. } 60 \text{ Øre.}$

4) Fællesforeningen maa endvidere være ansvarlig for, at Produktionsprisen for de øvrige danske Fabriker er blevet forøget derved, at et Salg paa 300,000 Td. aarlig unddrages de gamle Fabriker, hvorved Omkostningerne ved Fremstillingen af den øvrige Produktion stiger. Da dette Tab imidlertid endnu ikke kan overses, vil Fabrikerne i dette Øjeblik indskrænke sig til at forbeholde sig det til senere Regulering efter Kontrakttidens Udløb, eller saa snart Tabet nærmere kan konstateres.

I Henhold til ovenstaaende Sagsfremstilling indstævner jeg som Sagfører for A/S Aalborg Portland-Cement Fabrik, A/S Cimbria, Cementfabriken Dania A/S, A/S Portland-Cementfabriken Danmark, A/S Portland-Cementfabriken Norden og Cementfabriken Kongsdal, A/S, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, der har Hjemsted i København og Kontor Njalsgade Nr. 15, til at give Møde inden Sø- og Handelsretten i København, som holdes i Rettens Lokale Holmens Kanal Nr. 2, Torsdag den 12te Februar d. A. Formiddag Kl. 10, for der og da Saggivelse at modtage, Paastand at paahøre,

Dokumenter at se fremlagte og Dom at lide til Betaling i Erstatning for Misligholdelse af Kontrakt 178,353 Kr. 60 Øre, med Renter 5 % p. a. fra Dato til Betaling sker og Sagens Omkostninger, alt med mindre Forlig, der forinden bedes prøvet, ikke opnaas, og idet jeg paa Citanternes Vegne forbeholder ethvert yderligere Krav, der maatte opstaa som Følge af Misligholdelse, eller som allerede maatte være opstaaet, men endnu ikke maatte være Sagsøgerne bekendt, eller som det i Øjeblikket ikke vilde være dem muligt nøjagtig at konstatere.

Alle Forkyndelser og Meddelelser denne Sag vedrørende modtages af mig paa Citanternes Vegne paa mit Kontor, Niels Hemmingsensgade Nr. 9, 1ste Sal.

København, den 1ste Februar 1914.

N. P. Arnstedt.

Under Proceduren for Sø- og Handelsretten oplystes det, at Andelsfabriken ikke havde solgt nær saa stort et Kvantum Cement til Brugsforeningerne, som man efter Beretningen paa Fabrikens Generalforsamling, der som ovenfor nævnt var lagt til Grund ved Beregningen af Erstatningen, havde faaet Indtrykket af. Det viste sig nemlig, at der kun var solgt:

Til ult. Oktober 1913:	Fra ult. Okt. 1913 til ult. Dec. 1913:
Tdr. 15733½.	4251½.

I Januar 1914:
1006.

Da Fællesforeningen naturligvis kun skulde betale Erstatning for det Kvantum, der virkelig af Andelsfabriken var solgt til Brugsforeningerne, blev Erstatningsbeløbet efter rigtig Beregning ikke den ovenfor angivne Sum af 178,353 Kr. 60 Øre, men derimod 1 09,683 Kr. 50 Øre.

Den af Overretssagfører Arnstedt paa Cementfabrikernes Vegne for Sø- og Handelsretten saaledes nedlagte Erstatningspaa-stand blev taget til Følge ved saalydende den 12te Maj 1914 afsagte

Dom:

I Slutningen af Aaret 1906 indlededes der et Kontraktsforhold mellem de da eksisterende danske Cementfabriker „Cimbria“, „Dania“, Aalborg“, „Danmark“ og „Norden“ paa den ene Side og Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger paa den anden Side vedrørende Salg af Cement til Brugsforeningerne. Salget af Cement foregik saaledes, at der for hvert Aar fastsattes en fast Grundpris pr. Tønde — omtrent ens for alle danske Kystbyer — og at der paa denne Grundpris ved Aarets Slutning ydedes Køberne en Rabat, som steg med Størrelsen af det af vedkommende Kunde indkøbte samlede Aarskvantum. Den Ordning, der blev truffet med Fællesforeningen — foreløbig for Aaret 1907 men senere fornyet for de følgende Aar —, og som skulde stille Brugsforeningerne lige med de gunstigst stillede blandt Købmændene uden dog at gaa udenom disse, var nu den, at den enkelte Brugsforening skulde — under Forudsætning af, at de danske Cementfabrikers Priser ikke vare væsentlig højere end de udenlandske Fabrikers Priser paa det danske Marked — gøre sit Indkøb af Cement fra de danske Fabriker hos den lokale Købmand og hos denne hæve den Rabat, Brugsforeningen havde Krav paa efter sit Aarsindkøb. Fællesforeningen skulde saa efter Aarets Slutning direkte hos de paagældende Cementfabriker have godskrevet en efter samtlige Brugsforeningers samlede Forbrug beregnet Bonus svarende til Forskellen mellem den højeste Rabat (den Rabat, som de største Forbrugere kunde opnaa) og den Rabat, som de lokale Brugsforeninger alt havde faaet hos de lokale Købmænd. Den for Brugsforeningerne indvundne Avance skulde komme Interessenterne til Gode gennem deres Andel i Brugsforeningernes Overskud, men maatte ikke faa Indflydelse paa Detailprisen paa Cementen. Til Gengæld for disse Indrømmelser skulde — som det gentagende udtales i de Skrivelser, der sendtes Fællesforeningen fra Fabrikernes Repræsentant, og hvis Indhold akcepteredes af Fællesforeningen — Brugsforeningerne forpligte sig til at dække deres Forbrug af Cement fra de danske Fabriker. Ordningen gjaldt kun Fyen og Bornholm samt Jylland, da — som det synes — de sjællandske Købmænd gjorde Vanskeligheder.

Cementpriserne dalede senere stærkt som Følge af Konkurrencen med en ny Cementfabrik „Kongsdal“, som i 1908 blev oprettet med det Formaal at skaffe en vis Kreds af Forbrugere billigere Cementpriser. Kampen endte med, at „Kongsdal“ forpligtede sig til for Fremtiden at holde Priser og Betingelser med de andre Fabriker, og at den som Følge deraf blev ligestillet med disse ogsaa med Hensyn til Salget til Brugsforeningerne. Priserne steg derefter igen i Aarene 1909 og 1910 uden dog endnu at naa de Priser, der havde raadet inden Kampen med „Kongsdal“.

Der stillede senere fra anden Side Krav om at faa samme Fordele som Brugsforeningerne, og da dette nægtedes, opstod der hos forskellige (Cementvarefabrikanter m. fl.) Tale om Oprettelse af en ny Cementfabrik. Der havde til Tider været Tanker oppe om, at Fællesforeningen skulde deltage i Anlægget af en saadan Fabrik, men foreløbig fandt Foreningen ikke denne Tanke moden og ønskede derfor kun at opnaa de samme Fordele for de sjællandske Brugsforeninger som dem, der var indrømmet Brugsforeningerne i de andre Landsdele. Cementfabrikerne ønskede paa deres Side saalænge som muligt at hindre Anlægget af en ny Fabrik, som atter vilde give Anledning til Konkurrencekamp, og de Forhandlinger, der i Slutningen af Aaret 1910 opstod om Fornyelsen af Forholdet mellem Fællesforeningen og Cementfabrikerne endte derfor med, at der afsluttedes en Overenskomst, hvorefter — som det hedder i en Skrivelse af 13. December 1910 fra de 6 Cementfabrikers Repræsentant til Fællesforeningen — den hidtil mellem de danske Cementfabriker og Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger bestaaende Overenskomst vedrørende Salget af Cement i Jylland og paa Fyen skulde udstrækkes til ogsaa at omfatte Sjælland med omliggende Øer (exclusive København), Varigheden af Overenskomsten skulde være 5 Aar, og Fællesforeningen skulde forpligte sig, saalænge Overenskomsten stod ved Magt, til ikke hverken selv at paabegynde Anlægget af nogen Cementfabrik eller direkte eller indirekte at interessere sig i et saadant Foretagende. Omtrent samtidig med, at Fællesforeningen paa et Repræsentantskabsmøde i Begyndelsen af Januar 1911 vedtog at akceptere den nævnte Overenskomst, fandt Cementfabrikerne Fastsættelse af Cementpriserne for 1911 Sted. Prisen blev sat op med 50 Øre pr. Tønde, saa at Priserne bragtes tilbage til det

Standpunkt, hvorpaa de havde staaet inden Konkurrencen med „Kongsdal“. Cementfabrikerne besluttede sig derhos til at henlægge den derved indvundne Avance til særlige Fonds til Imødegaaelse af Tab ved en kommende Priskamp.

Denne Prisforhøjelse og navnlig den Omstændighed, at der tænkes opsparet et Kampfond til Værn mod Fabriker, der senere maatte blive oprettede, frembragte et stærkt Røre indenfor Brugsforeningerne og Vrede over, at Fællesforeningen var bunden ved en Kontrakt paa 5 Aar. Skønt Cementfabrikerne mindede om, at Prisforhøjelsen kun var en Tilbagevenden til det tidligere normale Prisniveau, og hævdede, at Henlæggelsen ikke kunde betragtes som en Brod, der var rettet mod Brugsforeningerne, efter at disse nu for et Tidsrum af 5 Aar havde sluttet sig til Fabrikerne, dannedes der ved Samvirkning mellem en Række Brugsforeninger, Cementvarefabrikanterne og andre samt under Tilskyndelse fra selve Formanden for Fællesforeningens Bestyrelse en Fabrik, „Dansk Andels-Cementfabrik“, der traadte i Virksomhed Sommeren 1913, og som straks derefter begyndte at levere Cement dels til forskellige Brugsforeninger dels til andre. Denne Fabrik afholdt i 1ste Halvdel af November Maaned en Generalforsamling, hvor der afgaves Beretning om Virksomheden indtil da og det hidtil stedfundne Salg, og hvor det bl. a. udtaltes, at Fabriken antagelig vilde være i Stand til at kunne producere ca. 300,000 Tdr. aarlig. Cementen overlodes til Forbrugere paa Vilkaar, der var betydelig gunstiger end de, der kunde opnaas hos de 6 tidligere eksisterende Cementfabriker, og i denne Anledning nedsatte disse deres Priser for Aaret 1914 med et dertil svarende Beløb af 1 Kr. 70 Øre pr. Td.

Under nærværende ifølge Stævning af 1. Februar 1914 anlagte Sag har nu de 6 nævnte Cementfabriker foreløbig paastaaet Fællesforeningen dømt til at betale en Erstatning for det Tab, Cementfabrikerne have lidt i Tiden indtil Udgangen af Januar Maaned 1914.

Dette Erstatningskrav deler sig i et Krav paa Erstatning, fordi de under Fællesforeningen staaende Brugsforeninger har brudt deres formentlige Forpligtelse til at aftage deres Forbrug hos Citanterne, og et Krav paa Erstatning for det yderligere Tab, der tilføjes Fabrikerne ved Oprettelsen af Andels Cementfabriken, navnlig ved at Priserne for hele det danske Cementmarked har maattet nedsættes.

I førstnævnte Henseende regner Citanterne med et Avancetab, som de efter Fradrag af den Bonus, de skulde have indrømmet Fællesforeningen, sætter til 1 Kr. 40 Øre pr. Td. Idet de paa Basis af de Udtalelser, der kom frem paa Andels-Cementfabrikens Generalforsamling regner med, at Brugsforeningerne indtil Udgangen af Oktober Maaned 1913 har hos denne Fabrik aftaget 20,000 Tdr. og efter den Tid vil aftage de 2 Tredjedele af det aarlige Kvantum, Fabrikken antages at ville kunne producere, sætter de deres Tab for Tiden indtil Udgangen af Januar 1914 til ialt 97,930 Kr. Hvad den anden Del af Erstatningen angaar, har Citanterne, der angiver i Januar 1914 at have haft et Salg af 47,233 Tdr., som de har maattet sælge for en Pris af 1 Kr. 70 Øre lavere end ellers nødvendigt, for nævnte Maaned fordret en Erstatning af 80,296 Kr. 10 Øre.

Ialt kræver de saaledes 178,226 Kr. 10 Øre*) med Renter 5 % aarlig fra Stævningens Dato den 1. Februar 1914 og Sagens Omkostninger.

Den indstævnte Forening har paastaaet sig frifunden med Tillæg af Sagens Omkostninger. Den gør for det første gældende, at den sidste Overenskomst afsluttedes fra Fællesforeningens Side under den for Cementfabrikernes Befuldmægtigede kendelige Forudsætning, at der ikke straks efter kom nogen Prisforhøjelse paa Cement. Den gør derhos gældende, at Fællesforeningen, der ikke har kunnet binde Brugsforeningerne hverken til at købe deres Varer hos de danske Cementfabriker eller til at undlade at deltage i Oprettelsen af en ny Fabrik, har maattet forudsætte, at Cementfabrikerne har forstaaet dette, og at det for dem har været tilstrækkeligt at binde Fællesforeningen. Udtrykket „Brugsforeningerne“, der nu og da har været benyttet i de vekslede Skrivelser, skulde af begge Parter været forstaaet som enstydigt med „Fællesforeningen“.

Efter det foreliggende maa Retten anse det for udelukket, at Overenskomsten skulde være afsluttet under den Forudsætning, at der ikke skete nogen Prisforhøjelse i den nærmeste Tid. Retten maa tværtimod gaa ud fra, at ogsaa Fællesforeningens Repræsentanter under Forhandlingerne har maattet forudse som en nærliggende Mulighed, at Priserne kunde blive forhøjede, og den skete Forhøjelse,

*) Differencen mellem dette Tal og det i Stævningen oprindelig angivne Beløb, 178,353 Kr. 60 Øre, skyldes en under Proceduren oplyst Fejl-angivelse paa 75 Td. Cement.

der ikke synes at have gjort Priserne højere end Priserne paa udenlandsk Cement, ses ligesaa lidt som den paatænkte Henlæggelse at give nogen berettiget Grund for de Indstævnte til ikke at anse sig bundne ved den afsluttede Overenskomst.

Hvad den første Del af Citanternes Krav angaar, maa Retten herefter finde det utvivlsomt, at Fællesforeningen maa være pligtig til at yde Erstatning for det Tab, Citanterne lider ved, at ikke alle de enkelte under Fællesforeningen staaende Brugsforeninger har aftaget deres Forbrug af Cement hos Citanterne. Hvad enten Fællesforeningen maatte have den formelle Ret til at binde Brugsforeningerne eller ikke, fastslaar Udtrykkene i de Breve, hvori de afsluttede Overenskomster er stadfæstede, saa utvetydigt, at „Brugsforeningerne“ (hvorved utvivlsomt maatte forstaas alle de Brugsforeninger, der staar under Fællesforeningen, forsaavidt de købte Cement, og forsaavidt de laa i de Landsdele, de forskellige Overenskomster har vedrørt) skulde aftage deres hele Forbrug hos de her omhandlede Fabrikker, at Fællesforeningen ikke kan undgaa i al Fald at betragtes som den, der har garanteret dette paa en saadan Maade, at den maa være pligtig til at give Erstatning for det Avancetab, Fabrikerne lider ved, at flere eller færre af de paagældende Brugsforeninger aftager Cement andetsteds.

Med Hensyn til Størrelsen af denne Erstatning har de Indstævnte under Sagen oplyst, at der i Tiden indtil ultimo Oktober 1913 af de paagældende Brugsforeninger ikke er aftaget 20,000 Tdr. men nøjagtigt $15733\frac{1}{2}$ Td., i Aarets 2 sidste Maaneder $4251\frac{1}{2}$ Td. og i Januar Maaned 1914: 1006 Tdr., altsaa ialt 20991 Tdr., hvorefter den Citanterne tilkommende Erstatning, beregnet til 1 Kr. 40 Øre pr. Td., vil blive 29387 Kr. 40 Øre. Herefter findes denne Del af Citanternes Krav at maatte begrænses til dette Beløb.

Hvad den anden Del af Citanternes Erstatningskrav angaar, kunde Udtrykkene i de trufne Aftaler maaske synes noget mindre klare. I den Skrivelse, der ligger til Grund for den sidste Overenskomst siges om dette Punkt, „at Fællesforeningen forpligter sig til ikke selv at paabegynde eller indirekte eller direkte at interessere sig i Anlægget af nogen Cementfabrik“. Det siges altsaa ikke her udtrykkeligt, at heller ikke de enkelte Brugsforeninger maa være interesserede i et saadant Foretagende, men naar henses til, at det

i samme Skrivelse udtrykkeligt nævnes, at Overenskomsten tilsigter muligt at undgaa de Kalamiteter, der utvivlsomt vil opstaa ved Anlæget af en ny Cementfabrik her i Landet, hvad enten en saadan bliver anlagt af Brugsforeningerne eller af andre, til at denne Skrivelse har været forelagt og er bleven akcepteret ikke blot af Fællesforeningens Styrelse, men paa et Repræsentantskabsmøde, og til hele det Forhold, der maa antages at bestaa mellem Fællesforeningen og de enkelte Brugsforeninger, maa Retten dog finde, at de paagældende Brugsforeningers Deltagelse i Oprettelsen af Andels-Cementfabrikken maa betragtes som et alvorligt Brud paa eller Omgaaelse af den Overenskomst, som Fællesforeningen har indgaaet, og for hvis loyale Opfyldelse den derfor maa betragtes som Garant.

Efter det under Sagen oplyste er Fællesforeningens Formaal det at foretage Fællesindkøb og Fællesproduktion for Brugsforeninger og andre Andelsforeninger og derved skaffe disse deres Varer saa gode og billige som muligt, samt i det hele paa enhver formaalstjenlig Maade at bistaa de under den indmeldte Forening i deres Virksomhed indadtil som udadtil. Den nødvendige Kapital til Foreningens Virksomhed er tilvejebragt ved, at hver indmeldt Brugsforening tegner et vist efter dens Medlemstal afpasset Antal Andele paa 100 Kr. De indkøbte Varer faktureres Brugsforeningerne til almindelige en gros Priser, og det ved Aarsopgørelsen fremkomne Netto-Overskud fordeles mellem Medlemmerne i Forhold til deres Køb hos Fællesforeningen i det afsluttede Regnskabsaar. Paa Generalforsamlingen, der er den øverste Myndighed i alle Fællesforeningens Anliggender, indehaves Stemmeretten af de af Brugsforeningerne valgte Tillidsmænd, een fra hver Forening, og Foreningens nærmere Ledelse er lagt i Hænderne paa et af Tillidsmændene valgt Repræsentantskab og paa en af dette valgt, af 5 Medlemmer bestaaende Styrelse. Fællesforeningens Formaal er saaledes i Virkeligheden identisk med Brugsforeningernes, og Fællesforeningen er kun en Sammenslutningen af disse paa Omraader, hvor det er af Betydning at virke i Fællesskab og med en samlet Kapital.

Naar de cementkøbende Brugsforeninger, som hører under Fællesforeningen, og som sammen med de andre Brugsforeninger i den tidligere forløbne Halvdel af Kontraktstiden har høstet Fordelene ved

den indgaaede Overenskomst, nu efter en Agitation, som støttes af Fællesforeningens Styrelses Formand, slutter sig sammen om at optræde saaledes, at de Fordele, den anden Part havde betinget sig ved Overenskomsten, bliver illusoriske, maa dette under de givne Forhold betragtes som værende i en saa absolut Strid med Overenskomsten, at den Omstændighed, at Fællesforeningen ikke som saadan lægger Navn til, og at det ikke er selve Fællesforeningens Kapital, men en af Brugsforeningerne dertil særskilt sammenskudt Kapital, der anvendes til den paagældende Fællesproduktion, ikke kan fritage Fællesforeningen for Ansvar.

Idet Retten efter de den forelagte Oplysninger maa gaa ud fra, at der i al Fald næppe paa samme Tidspunkt uden Brugsforeningernes Medvirkning vilde være opstaaet en Cementfabrik, der vilde have nødet Citanterne til en lignende Prisnedsættelse, og idet Retten ikke kan gaa ud fra, at Citanternes Tab var blevet mindre, hvis de ikke havde foretaget den anførte Prisnedsættelse, findes der paa dette Punkt at maatte tilkendes Citanterne det af dem paastaaede Beløb af 80296 Kr. 10 Øre.

Sagens Omkostninger findes de Indstænte at maatte betale Citanterne med et Beløb, der under Hensyn til de store positive Udlæg, Citanterne har haft, findes at burde bestemmes til 1200 Kr.

Stempelovertrædelse ses ikke at foreligge.

Thi kendes for Ret:

De Indstævnte, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, bør til Citanterne, A/S Aalborg Portland-Cement Fabrik, A/S Cimbria, Cementfabriken Dania A/S, A/S Portland Cementfabriken Danmark, A/S Portland-Cementfabriken Norden og Cementfabriken Kongsdal A/S, betale 109,683 Kr. 50 Øre med Renter 5 % pro anno heraf fra 1. Februar 1914, til Betaling sker, og Sagens Omkostninger med 1200 Kr.

At efterkommes inden 3 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Sø- og Handelsrettens Dom blev af Fællesforeningen indanket til Højesteret, hvor Sagen førtes for Fællesforeningen af Højesterets-sagfører *Liebe*, medens Højesteretssagfører *Henriques* mødte for

Cementfabrikerne. Der fremlagdes for Højesteret en Del nye Oplysninger, væsentlig angaaende Andelsfabrikens Virksomhed i Tiden efter Sø- og Handelsretsdømmens Afsigelse. Navnlig blev det dokumenteret, at Andelsfabriken i Juli 1914, altsaa efter at det ved Dom var slaaet fast, at det var retsstridigt, at Brugsforeningerne havde medvirket ved dens Oprettelse, ikke desto mindre havde besluttet paa en Generalforsamling at udvide Fabriken til dobbelt Produktion.

Højesteret tiltraadte i eet og alt de Synspunkter, Sø- og Handelsretten havde lagt til Grund ved sin Bedømmelse af Spørgsmaalet om Fællesforeningens Brud paa Kontrakten — men beregnede Erstatningen efter Andelsfabrikens samlede Salg — og afsagde den 12. Februar 1915 saalydende

Højesteretsdom:

I Henhold til de i den indankede Dom i saa Henseende anførte Grunde, mod hvilke intet væsentligt findes at erindre, og under Hensyn til de Højesteret forelagte nye Oplysninger maa det, som i Dommen sket, antages, at Appellanten, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, er pligtig at yde Erstatning for de Tab, som findes at være paaført de indstævnte Fabriker ved, at de under Fællesforeningen hørende Brugsforeninger ikke have aftaget deres hele Forbrug af Cement hos Fabrikerne, og ved, at de have medvirket til Andels-Cementfabrikens Oprettelse. Det maa derhos billiges, at Erstatningen for det i førstnævnte Henseende lidte Tab i Dommen er bestemt til 29,387 Kr. 40 Øre. Hvad den anden Del af Erstatningen angaar findes Fabrikerne ved den af dem pr. 1ste Januar 1914 foretagne Prisnedsættelse at have grebet saaledes ind i Forholdene, at deres Salg i Januar 1914 ikke kan danne Rettesnor for Erstatningens Beregning. Derimod vil Erstatningen være at beregne paa Grundlag af Andelscementfabrikens Afsætning til andre end Brugsforeningerne, og efter de foreliggende Oplysninger om Størrelsen af denne Afsætning indtil Udgangen af Januar 1914 vil Erstatningen i nævnte Henseende under Hensyn til Proceduren og i Overensstemmelse med en af Fællesforeningen nedlagt subsidær Paastand kunne fastsættes til 37,715 Kr. 35 Øre. Af det samlede Beløb 67,102 Kr. 75 Øre vil Appellanten have at svare Renter som paastaet.

Processens Omkostninger for begge Retter ville kunne ophæves.

Thi kendes for Ret:

Appellanten, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger bør til de Indstævnte A/S Aalborg Portland Cement Fabrik, A/S Cimbria, Cementfabriken Dania A/S, A/S Portland Cementfabriken Danmark, A/S Portland-Cementfabriken Norden og Cementfabriken Kongsdal, A/S, betale 67,102 Kr. 75 Øre, med Renter deraf 5 pCt. aarlig fra den 1ste Februar 1914, til Betaling sker. Processens Omkostninger for begge Retter ophæves. Til Justitskassen betaler Appellanterne 10 Kr. og de Indstævnte ligeledes 10 Kr.

